

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

До дипломної (кваліфікаційної) роботи

Бакалавра

На тему :

«Принципи співвідношення та відповідності політичної та економічної
систем»

Виконав студент IV курсу,

групи ФФІ-41с

спеціальності 052 політологія

Горбачевський Т. П.

Керівник : Іленьків Г. В.

Рецензент : Скочиляс Л. С.

Львів-2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМ.....	6
1.1. Сутність та основні підходи до розуміння політичної та економічної систем	6
1.2. Особливості співвідношення та відповідності політичних інститутів та економіки	11
1.3. Характерні особливості політичного та економічного механізмів державного управління.....	17
РОЗДІЛ 2. ПРИНЦИПИ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ.....	22
2.1. Принципи співвідношення політичної та економічної системи в умовах демократичного режиму.....	22
2.2. Особливості співвідношення політичної та економічної складової при авторитарному режимі.....	27
2.3. Принципи співвідношення політичної та економічної системи за умов тоталітарного режиму	32
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІТИЧНОЇ Й ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМ В УКРАЇНІ	40
3.1. Особливості механізму взаємодії політичної та економічної влади в сучасних умовах	40
3.2. Взаємодія влади та бізнесу в умовах ринкової економіки.....	44
3.3. Проблеми взаємодії політичної та економічної систем в Україні	50
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми. Взаємодія політичної та економічної систем відіграє важливу роль в розвитку кожної держави. В дійсності, політика опосередкована економічною сферою, відносинами та інтересами у сфері економічної діяльності. Водночас поряд із зростаючими розмірами економічної сфери, ускладненням і розширенням економічних відносин в суспільстві зростає і вплив політики на економічну сферу суспільного життя. Особливо загострюється проблема співвідношення та відповідності політичної та економічної систем у часи криз чи глибокої трансформації суспільних відносин, уявлень і цінностей суспільства.

Взаємодія та взаємовплив економіки та політики носять двосторонній характер. З одного боку, ситуація виглядає так, що слаборозвинута економіка означає централізацію влади та посилення авторитарних тенденцій в управлінні державою - тоді як зростання добробуту населення сприяє розвитку плюралістичної демократії.

У той же час, політиці властиві регулюючі можливості по відношенню до економіки, проте лише у тому випадку, коли певна економічна проблема набуває великого соціального значення та починає торкатися інтересів усього суспільства. Політика як система суспільних відносин і економіка як система суспільних відносин формуються під впливом існуючих суспільних інтересів. Тому, діалог між ними можливий лише в питаннях формування узгодженості інтересів в економічній і політичній сферах.

Актуальність аналізованої проблеми пояснюється тим, що під час розвитку ринкових відносин бізнес поступово займає характерне для нього місце в економіці. Система взаємодії органів публічної влади з економікою та бізнесом не відповідає гармонійним умовам взаємодії економічних відносин і публічної влади для розвитку якісної конкурентоспроможної економіки, яка б задовольняла матеріальні і духовні потреби всіх членів суспільства. А це чинить негативний вплив на розв'язання, як соціально-економічних проблем

в країні, так і в побудові та подальшому розвитку громадянського суспільства в Україні.

Отже, *актуальність* обраної теми дипломної роботи обумовлюється дослідженням принципів співвідношення та відповідності політичної та економічної систем, зокрема і на прикладі України.

Специфіка взаємозв'язаного і взаємозалежного розвитку державних і приватних інститутів в контексті сучасних вимог управління економікою країни, взаємодія політичної та економічної влади розкрита в останніх дослідженнях українських учених Н. Діденко, П. Надолішнього, Н. Піроженко, В. Якимця та ін. Ці дослідники провели аналіз багатьох аспектів взаємодії політичної та економічної систем, продемонстрували важливість міжсекторного партнерства як важливої складової побудови громадянського суспільства.

Метою дипломної роботи є дослідження принципів співвідношення та відповідності політичної та економічної систем. Поставлена мета зумовила вирішення наступних завдань:

- з'ясувати сутність та основні підходи до розуміння політичної та економічної систем;
- розглянути особливості співвідношення та відповідності політичних інститутів та економіки;
- визначити характерні особливості політичного та економічного механізмів державного управління;
- дослідити принципи співвідношення політичної та економічної системи в умовах демократичного режиму, авторитарного та тоталітарного;
- розглянути особливості механізму взаємодії політичної та економічної влади в сучасних умовах;
- дослідити особливості взаємодії та влади та бізнесу в умовах ринкової економіки;
- окреслити проблеми взаємодії політичної та економічної систем в Україні.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є принципи співвідношення політичної та економічної системи.

Предметом дослідження дипломної роботи виступає механізм взаємодії політичної та економічної систем в Україні.

Методи дослідження. В основу дипломної роботи покладено систему філософсько-світоглядних, загальнонаукових та спеціально-наукових методів, що забезпечили об'єктивний та всебічний аналіз предмета, що досліджується. Філософсько-світоглядні підходи надали змогу дослідити сутність та зміст механізмів функціонування політичної та економічної систем. При визначенні ключових понять (політична система, економічна система) було використано категорії і прийоми формальної логіки (поняття, визначення, доказ і спростування, судження, синтез, аналогія, порівняння, узагальнення); структурно-функціональний використано при визначенні внутрішньої будови політичного та економічного механізмів державного управління; метод порівняння надав змогу дослідити принципи співвідношення політичної та економічної системи в умовах демократичного режиму, авторитарного та тоталітарного; за допомогою прогностичного методу було з'ясовано тенденції та перспективи покращення механізму взаємодії політичної та економічної систем в Україні.

Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМ

1.1. Сутність та основні підходи до розуміння політичної та економічної систем

Основою політичної системи суспільства кожної держави виступають політичні відносини. Їх виникнення безпосередньо пов'язане із класовим розподілом суспільства. Історично так склалося, що держава стала першим інститутом політичної системи, що утворилася у зв'язку із розколом суспільства на антагоністичні класи.

Довгий час в умовах нерозвиненого політичного життя рабовласницького та феодального суспільства функціонування політичної системи обмежувалася діяльністю державних інститутів. Щоправда, разом із ними функціонували й інші формальні та неформальні об'єднання, які мали важливе політичне значення (приміром, у період феодалізму, потужним політичним впливом володіла церква) [8, с. 34].

Формування цілісної політичної системи пов'язані з розвитком класового панування буржуазії, з виникненням робітничого класу. У цей час з'являються політичні партії, профспілки, селянські спілки, об'єднання промисловців тощо, утворюються міжкласові об'єднання. Поруч із державою – політичною організацією панівного класу – за умов антагоністичного суспільства з'являються й інші політичні інститути. Такі організації вважаються офіційними виразниками волі відповідних соціальних спільностей [8, с. 36].

Політична система суспільства розглядається як складна система державних інститутів, політичних партій, громадських організацій, у рамках якої проходить політичне життя суспільства та реалізується державна та громадська влада [31, с. 110].

Основними компонентами політичної системи суспільства виступають не соціальні групи та особистості, а насамперед певні інститути (організації, об'єднання, установи), які представляють інтереси тих чи інших верств, класів та є учасниками політики, політичних відносин.

Політична система співпрацює з рядом інших підсистем: соціальною, економічною, правовою, культурною, що утворюють її суспільне оточення.

Концептуальне становище політичної системи, на відміну від інших систем суспільства, пояснюється наступним:

а) політична система є універсальною за рівнем впливу на суспільство, адже поширюється на всі його складові;

в) право політичної системи виносити зобов'язувальні рішення вважається легітимним;

в) рішення політичної системи носять владний характер.

Загалом, політичну систему можна розглядати у вузькому та широкому значенні [31, с. 112].

У вузькому аспекті під політичною системою мається на увазі система інститутів (державних органів, політичних партій, профспілок, економічних інститутів тощо), у рамках яких розвивається політичне життя суспільства та здійснюється політична влада.

У широкому значенні під політичною системою розглядають систему всіх політичних явищ, що у суспільстві.

Політична система включає чотири основні групи елементів політичної системи: 1) політичні інституції (організації, установи); 2) політичні відносини; 3) політичні принципи та норми; 4) політична свідомість та політична культура.

З-поміж інших компонентів політичної системи слід зазначити політичну соціалізацію. Її змістом є включення особистості систему політичних відносин, залучення до політичного життя, засвоєння нею політичних знань та досвіду, формування політичного світогляду [31, с. 114].

Зауважимо, що компонентами (підсистемами) політичної системи виступають:

а) організаційний (інституційний), куди входять держава, політичні партії, суспільно-політичні організації та рухи, а також політичні відносини, що складаються між ними;

б) регулятивний (нормативний), що включає право, політичні норми і традиції, деякі норми моралі тощо;

в) функціональний компонент, що є основними напрямками діяльності політичної системи;

г) ідеологічний елемент, як політичної свідомості панівного класу, ідеологічні та психологічні риси системи.

Функції політичної системи в цілому проявляються у наступному:

а) визначення цілей та завдань суспільства;

б) розроблення програм життєдіяльності суспільства відповідно до інтересів правлячих прошарків суспільства;

в) залучення ресурсів суспільства згідно з їхніми інтересами;

г) інтеграція всіх елементів суспільства навколо спільних соціально-політичних інтересів та цінностей;

д) розподіл цінностей у суспільстві з урахуванням інтересів панівних, правлячих класів та верств [43, с. 120].

Отже, можемо підсумувати, що політична система – це універсальна керуюча система суспільства, елементи якої пов'язані політичними відносинами і, зрештою, регулює виробництво та розподіл соціальних благ на основі використання великими соціальними спільностями державної влади.

Що стосується економічної системи, то під нею розглядають історично сформовану, діючу у державі систему принципів, правил та законодавчо встановлених норм, які визначають форму і зміст ключових економічних відносин. Економічна система виступає комплексом взаємопов'язаних та конкретним чином упорядкованих складових економіки.

Поза системним характером економіки не могли б відтворюватися (відновлюватися) економічні відносини та інститути, не могло б бути скоординованої та ефективної економічної політики.

Економічна система – це складна, упорядкована система всіх економічних відносин та видів економічної діяльності у державі, що реалізується у вигляді відповідних виробничих та соціальних відносин, метою якої виступає задоволення суспільних потреб в матеріальних товарах та послугах [42, с. 109].

Так, складовими економічної системи є економічний потенціал, елементи системи. Економічний потенціал – узагальнена здатність економічної системи виробляти продукцію, вирішувати інші завдання економічного та соціального розвитку. Ця спроможність окреслюється станом, масштабами та динамічністю виробництва, наявністю матеріальних та трудових резервів, обсягами природних ресурсів та інших компонентів національного багатства.

Основними елементами економічної системи, її підсистем є: продуктивні сили; техніко-трудові та організаційно-виробничі відносини; соціально-економічні відносини, чи відносини власності (економічний аспект); дієвий механізм.

Економічна система може аналізуватися на різних рівнях: підприємства, держави чи світової економіки. При чому, кожному рівню властиві, як загальні риси, які окреслюють як економічну систему загалом, так і її окремі ланки [29, с. 101].

Однією з ознак розподілу економіки на типи виступає її відкритість або закритість. Так, якщо національна економіка або її певні складові активно долучаються до системи світових економічних зв'язків, така економічна система вважається відкритою.

Якщо система замкнена на внутрішніх виробничих ресурсах та обмежується внутрішнім споживанням, і в той же час вона не доступна для нових підприємств, вона вважається закритою системою [2, с. 158].

Іншою ознакою розподілу системи на типи виступають форми регулювання економічної сфери. Так, згідно них, економічна система може бути ринковою, командною та змішаною. В економіці можуть поєднуватись різні складові систем, тоді мова йде саме про змішану економіку.

Ще однією ознакою поділу економічної системи на типи вважається форма власності.

Визначальними рисами ринкової економічної системи є:

1. Приватна власність на чинники виробництва.
2. Додержання принципу свободи підприємництва та вибору.
3. Мотивація та поведінка учасників економічної системи особистими, корисливими інтересами.
4. Кожен суб'єкт господарювання намагається отримати максимум прибутку, здійснюючи свою діяльність на свій ризик.
5. У системі функціонує велика кількість виробників і споживачів одного і того ж продукту, притому настільки, що банкрутство або прихід до неї десятка нових виробників істотного значення для ринку не має.
6. Економічна влада деяких виробників і споживачів настільки незначна, що в них немає фактичної економічної влади, аби відповідним чином змінювати ринкову ситуацію на свою користь.
7. За рахунок механізму чистої, чи досконалої конкуренції досягається якнайбільша ефективність використання ресурсів і забезпечується домінування принципу: максимум прибутку при мінімальних затратах [2, с. 161].

Визначальними рисами командної економічної системи виступають:

1. Державна власність коштом виробництва.
2. Колективне ухвалення господарських рішень через централізацію планування економічної діяльності.
3. Централізоване фондування підприємств ресурсами до реалізації державних планів.

4. Відсутність будь-якої конкуренції, оскільки планом передбачається виробництво такого обсягу продукції, який потрібний з метою задоволення потреб.

5. Відсутність ринкової системи стимулювання та мотивації виробників [2, с. 163].

Під змішаною економічною системою розглядають тип суспільства, який поєднує у собі елементи ринкової та командної економіки, тобто механізм ринку доповнюється активною діяльністю держави [2, с. 164].

Сучасний же стан економіки України характеризується формуванням нової структури зв'язків, що визначаються ринковим характером відтворювальних процесів та наслідками змін у правовому та інституційному середовищах.

1.2. Особливості співвідношення та відповідності політичних інститутів та економіки

У наш час ні для кого вже не є секретом, що фактично функціонування будь-якої сфери суспільного життя окреслюється політичними передумовами. Сьогодні політична діяльність прирівнюють до різного роду бізнес-проектів із величезними можливостями одержання багатьох вигод та передбачає значний вплив на соціально-економічні відносини.

До однієї з основних взаємозалежностей, які вимагають розв'язання комплексу теоретичних та практичних завдань, потрібно віднести політику та економіку. Але наразі вже практично ніхто їх розділяє. Відношенню обох сфер діяльності притаманний складний характер. Процес впливу політики на економіку окреслюється розв'язанням складних соціально-економічних завдань та визнанням проблем інтересів у суспільстві. Суб'єктам економічного процесу характерні одночасно спільні та різні економічні інтереси. Тому має місце необхідність політики відстоювати і захищати інтереси кожного із суспільних суб'єктів, зважаючи на необхідність

розв'язання складних питань пріоритетів, рівноваги, нагромадження та розподілу [5, с. 19].

Розглянемо, що ж являє собою політична та економічна влада.

Так, політична влада – це спроможність однієї людини чи групи осіб контролювати поведінку громадян і суспільства, зважаючи на загальнонаціональні чи загальнодержавні пріоритети із завдання.

Політична влада – це розробка та запровадження політичних програм усіма політичними суб'єктами, а також різними неформальними групами за допомогою використання правових і політичних норм [16, с. 205].

Економічна влада – це об'єктивно визначені матеріальними потребами суспільного життя відносини, в яких власник засобів виробництва підкоряє особистим інтересам інтереси інших учасників виробництва. До того ж, робить це, керуючись саме правом власника, що, звісно ж, знаходить і своє правове підкріплення [16, с. 207].

Упродовж свого існування незалежна Україна відзначилась тим, що з самого початку модернізаційних перетворень керівництво країни не проявляло прихильності до реформ, спрямованих на формування та розвиток демократичної держави із ефективною діяльністю ринкової економіки.

Українські політики не демонстрували послідовності стосовно проведення приватизації, відтягували час із проведенням аграрної реформи, не допомагали розвитку місцевого самоврядування, формуванню стабільної децентралізованої бюджетної системи тощо [5, с. 20].

Досліджуючи одну з основних причин формування політичної кризи, слід зосередитися на тлумаченні змісту політики під впливом бізнесу та влади:

Інтереси бізнесу:

- максимально можливе отримання прибутків, в т.ч. за рахунок перерозподілу суспільних доходів;
- вільний доступ та вплив на приватизацію суспільних ресурсів;
- постійний вплив на владу з метою захисту своїх інтересів;

— отримання від держави сприятливого регулювання та підтримки.

+

Інтереси влади:

— збільшення сфери впливу на всі суспільно-економічні процеси;

— постійне збільшення фінансових джерел існування влади;

— якнайдовше збереження при владі;

— сприяння особам із найближчого оточення у зайнятті державних посад

=

Результат зрощення влади і бізнесу

Представники бізнесу намагаються не тільки впливати на політичну владу, а й мати своїх представників в державних органах:

– переповнені політичні інститути представниками бізнесу стають деформованими та не працюють на добробут країни;

– непрозорі відносини власності та активне використання механізмів корупції;

– боротьба з конкурентами за допомогою механізмів державного регулювання;

– політизація практично всіх сфер діяльності [5, с. 20].

Захист власних інтересів – це зовсім нормальне явище. В цьому разі суб'єкти господарювання захищають власні інтереси в межах сфери власної діяльності. Поглиблене об'єднання проходить лише тому, що політична влада дає змогу це зробити. Вже сьогодні дуже складно відмежувати сфери впливу двох суб'єктів.

В майбутньому це зробити буде неможливо. Бізнес і політична влада – це фактично спільне середовище, спрямоване на задоволення вимог встановленого кола осіб. В суспільстві посилюється невдоволення, яке, так чи інакше, перетворюється в спроби будь-яким способом змінити ситуацію на догоду більшості.

Процес об'єднання політичної влади і бізнесу, за умов сприятливого клімату, лише поглиблює напрямки його результатів, які чинять негативний вплив на ефективний розвиток економіки та держави загалом. Державні чиновники захищають суто свої особисті інтереси, не дивлячись на те, що метою їх діяльності виступає забезпечення ефективного розвитку всього суспільства [5, с. 21].

Тісна та якісна взаємодія політичної та економічної системи виступає дуже значущим моментом позитивного динамічного руху в умовах пропорційності між впливом політики на важливі економічні процеси, задоволенні інтересів всіх господарюючих суб'єктів та надання їм рівних прав для ведення підприємницької діяльності.

Політична влада не зважає на беззаперечну дію економічних законів та їх результати. Зокрема, загальновідомо, що більш сильний господарюючий суб'єкт в ході активної діяльності з часом стає ще сильнішим, витісняючи із підприємницького середовища дещо слабших конкурентів. З часом в українському суспільстві ще більше зростає розрив між багатими та бідними, наразі він вже сягає критичної точки, оскільки до останніх потрібно віднести практично все населення держави.

Механізми державного регулювання в нашій державі фактично не працюють на процес справедливого розподілу ресурсів у суспільстві. Політична влада активно підтримує функціонування великого бізнесу та практично не сприяє зростанню доходів громадян [5, с. 21].

Підбиваючи підсумки вищесказаного, до причин політичної кризи в нашій державі потрібно віднести:

- потужне об'єднання бізнесу та влади, спільна діяльність яких спрямована на задоволення суто своїх інтересів;
- формування керівництва органів влади державної та місцевої влади за вказівкою правлячих політичних сил;

- незахищена законодавча база від безперервного втручання та внесення змін для пристосування її норм до окремих, вигідних провладній більшості, ситуацій;

- невизначеність із зовнішнім вектором у міжнародній політиці;

- надмірна централізація грошових ресурсів та влади.

Причини вітчизняної політичної кризи значно сприяли поглибленню та розширенню масштабів економічної кризи та величезному розриву у доходах громадян. Дійсний шлях до вирішення вказаної проблеми – сприяння формування необхідного рівня доходів простих громадян, зниження податкового тягаря на збідніле населення, зокрема, на малий бізнес, та зростання його за прогресивною шкалою для заможних верств суспільства.

На сьогодні відсутній ефективний механізм державного регулювання доходів громадян, більшість населення не чинять жодного впливу на владу, а отже – не здатне захистити свої інтереси.

В сучасному суспільстві домінує приватна власність, яка, зазвичай, працює на обмежену групу власників. Приміром, переважання приватної власності у фінансовій сфері, в т.ч. у банківській, вважається джерелом її неефективності. Власники комерційних банків в умовах умов пасивності держави успішно заробляють великі кошти, не вкладаючи практично нічого в економіку. Для суб'єктів підприємництва виробничого сектору економіки залучення додаткових, вельми потрібних, фінансових ресурсів поступово стає ще більш дорожчим, і зовсім не вигідним та ризикованим. Водночас, невелика кількість державних фінансових установ функціонує на тих же умовах, що й комерційні організації. До того ж, уряд активно допомагає їм вирішувати різні фінансові проблеми [5, с. 22].

Перед нашою державою сьогодні гостро постає питання політичних змін. Саме держава має виступити тим локомотивом позитивних трансформацій в соціально-економічному середовищі.

Паралельним вектором діяльності потрібно розглядати державну підтримку сфер реальної економіки. Дотепер пріоритети безперервно

змінювались. Тут необхідно зважати на низку значущих чинників: географічне розміщення, кліматичні умови, наявність сировинного ресурсу та матеріально-технічної бази тощо. Тобто ті важливі природні умови, яким держава завдячує самій природі і стартові можливості господарювання, у порівнянні з іншими сферами діяльності, значно ліпші. Чітке перспективне та довгострокове формування основних галузей повинно стати поштовхом і важливим інструментом досягнення держави потрібних цілей. Україна володіє специфічними умовами для ефективного розвитку сільського господарства, гірничо-добувної промисловості та металургії [5, с. 22].

Звісно ж, для здійснення всіх вищезазначених заходів, необхідна, в першу чергу, воля політичної еліти. Потрібно усвідомити те, що без формування довгострокових, прозорих та чесних «правил гри» на політичній та економічній аренах, вести мову про стабільність, ефективний розвиток та безпеку сьогодні взагалі немає сенсу.

Кардинальні політичні зміни, що відбулись у 2014 році, ставлять на порядок денний чітко виражену необхідність формування системи управління і механізмів взаємодії держави, бізнесу й суспільства, адекватних декларованим цілям: соціально-політична легітимація українського бізнесу, його визнання суспільством, подолання системної кризи в країні, підтримка розвитку малого й середнього бізнесу, структурна перебудова і модернізація промислового сектора економіки [5, с. 23].

Таким чином, налагодження ефективного діалогу між бізнесом, політичною владою й суспільством шляхом розвитку інституціональних механізмів громадянського суспільства є умовою посилення капіталізації вітчизняного бізнесу, самоорганізації й консолідації ділового співтовариства, що дає змогу йому не лише відстоювати свої економічні та політичні цілі. Соціальна направленість й організаційна культура конкуренції, а не конфронтація може стати ідейною основою самоорганізації бізнес-середовища та взаєморозуміння з економічними партнерами. Процес становлення функціональної системи представництва вітчизняного бізнесу і

намічені тенденції до саморегулювання покликані посилити прозорість, відкритість бізнесу перед українським суспільством, сприяти зростанню швидкості легітимації бізнесу й підвищенню загалом інвестиційної привабливості вітчизняної економіки [5, с. 23].

Отже, за роки незалежності нашої держави політична та економічна влада перетворилася в єдине середовище, спрямоване на задоволення вимог вузького кола осіб. В свою чергу, представники політичної влади не демонстрували своєї прихильності до здійснення реформ, спрямованих на розвиток демократичної держави із ефективним функціонуванням ринкової економіки. В результаті, у вітчизняному суспільстві зростає розрив між багатими та бідними.

Тож, на наш погляд, чиновники врешті-решт мають згадати про те, що їхнім безпосереднім обов'язком є не захищати свої особисті інтереси, а метою їх діяльності виступає забезпечення ефективного розвитку всього українського суспільства.

1.3. Характерні особливості політичного та економічного механізмів державного управління

Комплексний механізм державного управління може складатися із таких видів механізмів (Таблиця 1.2) [22, с. 82].

Таблиця 1.2

Види механізмів державного управління

Механізм	Види
Економічний	механізми державного управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо
Мотиваційний	сукупність командно-адміністративних та соціально-економічних стимулів, що спонукають державних службовців до високоефективної роботи
Організаційний	об'єкти, суб'єкти державного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування
Політичний	інституціональні і нормативно-правові
Правовий	нормативно-правове забезпечення; закони і постанови

	Верховної Ради України (далі – ВРУ), укази Президента, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України (далі – КМУ), а також методичні рекомендації та інструкції тощо.
--	--

Розглянемо докладніше особливості політичного та економічного механізмів державного управління.

Отже, політичні механізми можна розглядати як:

– засоби здійснення державної політики, окремих завдань державного управління, комплекс конкретних управлінських процедур, прийомів, об'єднаних на основі додержання принципів, з-поміж яких особливими, такими, які визначають їх характер, виступає відповідальність, легітимність, законність, прозорість, відкритість тощо;

– комплекс видів діяльності суб'єктів, гарантованих законом і включених у динаміку практично-політичних відносин, які включають стадії розвитку та функціонування політичної системи;

– практику здійснення управлінських процедур; розроблення, ухвалення та виконання рішень; регулювання політичних криз і конфліктів; аналіз та оцінка результатів і результатів ухвалених рішень [35, с. 108].

На основі проведеного аналізу та з урахуванням вищезазначеного, вважаємо за доцільне виокремити групи політичних механізмів, застосування яких суттєво підвищує/знижує ефективність діяльності органів публічної влади. Так, Верховна Рада формує основи конституційного суспільно-політичного ладу, приймає закони. Затверджує соціально-економічні програми, надає оцінку діяльності виконавчій гілці влади та вирішує кадрові питання(загалом, механізм формування кадрового складу є визначальним) [35, с. 109].

Другу групу політичних механізмів, які регламентують і окреслюють рівень демонстрування соціально-економічних інтересів усіх суб'єктів суспільного розвитку, становлять нормативно-правові документи, які забезпечують здійснення соціально-економічної політики, ухвалення управлінських рішень стосовно забезпечення діяльності всіх суб'єктів

суспільного розвитку. Мається на увазі функція забезпечення стабільності політики і розвитку [35, с. 110].

Основою кожної групи політичних механізмів виступають інтереси, без взаємного узгодження яких співробітництво державних та інститутів громадського суспільства із розв'язання суспільно значимих проблем розвитку держави приречені на крах.

На наш погляд, політичний механізм може розглядати як система таких елементів:

- 1) способи представництва і моделі формування суб'єктів державної політики;
- 2) розроблення стратегічного курсу й ухвалення державних рішень;
- 3) адміністративні засоби впровадження управлінських рішень;
- 4) державний контроль та арбітраж.

Наступною ланкою в політичному механізмі державного управління виступає документ, який фіксує суть державної стратегії (підзаконний акт) і наказ органів виконавчої влади, яким формалізовано управлінське рішення.

Третій блок політичного механізму державного управління міжнародними зв'язками регіонів охоплює прийоми і методи оперативного управління чітко виписані у відповідних нормативних документах [35, с. 111].

Стосовно державного управління економікою, то під ним розглядають комплекс засобів, шляхом використання яких, держава в особі її органів і посадових осіб проводить ціленаправлений, організуючий, регулюючий та контролюючий вплив на економічні процеси для розвитку економіки через реалізацію суспільних потреб.

Його фундаментом виступає своєчасне і правильне врахування об'єктивних економічних законів, характеру суспільних відносин у відповідний історичний період, розвитку продуктивних сил, рівня інтегрованості держави у міжнародне економічне співтовариство [16, с. 170].

Метою державної економічної політики виступає досягнення якнайвищого добробуту суспільства за рахунок всебічного розвитку соціально-економічної системи держави та забезпечення соціальної та політичної стабільності [16, с. 170].

Під час розробки державної економічної політики формується та законодавчо визначається комплекс цілей державного управління економікою, здійснення яких забезпечують органи державної влади. Цілі державного управління економікою перебувають у площині забезпечення її ефективного розвитку і окреслюються рівнем та середовищем функціонування національної економічної системи. Державне управління економікою ґрунтується на використанні таких загальних функцій державного управління, як організація, планування та прогнозування, мотивація, регулювання, контроль [16, с. 171].

Організація як функція державного управління економікою передбачає формування організаційних основ, які встановлюють порядок управління та процесуального регулювання: регламентів, нормативів, інструкцій, вимог, використання яких дозволяє формувати організаційні умови з метою функціонування суб'єктів економічної діяльності, визначити порядок залучення та використання ресурсів у ході економічної діяльності, формувати організаційну структуру управління економікою, налагоджувати взаємозв'язок і співпрацю між об'єктами та суб'єктами державного управління економікою.

Функція планування в державному управлінні економікою охоплює постановку цілей розвитку економіки загалом та окремих її елементів, встановленні якісних і кількісних критеріїв впровадження цілей, окресленні потрібних для їх досягнення ресурсів, способів і строків, а також форм і методів поетапного контролю за функціонуванням економічних агентів, залучених до досягнення встановлених цілей. З метою ефективності планування воно повинно безпосередньо пов'язуватися з прогнозуванням. Функція прогнозування в державному управлінні економікою передбачає

розробку обґрунтованих можливих варіантів розвитку економіки на перспективу, окресленні шляхів і строків досягнення стратегічних економічних цілей [16, с. 171].

Мотивація як функція державного управління економікою передбачає діагностику мотивів поведінки учасників економічних відносин для того, аби застосувати до них найдієвіші способи і методи управлінського впливу. На загальнодержавному рівні функція мотивації виступає мобілізуючим, інтегруючим фактором поведінки економічних агентів.

Значущою функцією державного управління економікою виступає регулювання, під дію яких підпадають: податкова система, державний бюджет, державні цільові програми тощо [16, с. 172].

Функцію контролю в державному управлінні економікою передбачає упорядкування діяльності державних структур, так і гармонізацію економічних відносин. Контроль дозволяє виявляти і попереджати відхилення в розвитку економічної системи від встановлених параметрів і запроваджувати заходи з метою приведення її в стан відповідності до них. Функція контролю направлена на забезпечення законності дисципліни, додержання режиму діяльності і результативності суб'єктів та об'єктів державного управління економікою [16, с. 172].

Таким чином, вплив держави на економічний розвиток в демократичних умовах набуває характеру загального регулювання. Водночас, державне регулювання економіки розглядається як загальне впорядкування економічної діяльності у відповідній сфері, яке реалізується згідно з вимогами законодавства через вплив на господарську діяльність суб'єктів економічних відносин – закріплення загальних правил, нормативів, стандартів, яких мають додержуватись усі учасники господарської діяльності.

РОЗДІЛ 2. ПРИНЦИПИ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

2.1. Принципи співвідношення політичної та економічної системи в умовах демократичного режиму

Сучасне українське суспільство і держава намагаються відшукати найбільш ефективні форми співпраці з підприємцями. Цей соціальний прошарок суспільства вважається найважливішим економічним інститутом життєдіяльності суспільства, повноцінне функціонування якого в економічному середовищі держави можливе лише в умовах сформованого інституту співробітництва з владою.

В Україні поступово оновлюється нормативно-правове поле і практика застосування різних форм співробітництва влади і бізнесу із застосуванням ринкових принципів.

Держава зацікавлена в тому, аби, з однієї сторони, забезпечувалася справедливість у досягненні необхідного добробуту населення, а з іншого, – досягалася ефективність у застосуванні нагромадженого економічного потенціалу кожної адміністративно-територіальної одиниці. Але часто, обидві цілі можуть бути і узгодженими, і конфліктними. Так, в період економічного зростання домінує перша, в період економічних криз – друга. В реалізації цілі «справедливість», в першу чергу, зацікавлене населення депресивних територій, в яких без державної підтримки не варто очікувати зростання економічної активності. Під час реалізації другої мети підтримку одержують, в основному, підприємці регіонів зі хорошими умовами ведення бізнесу. Таким чином, питання про те, якій цілі надати перевагу, вирішується з врахуванням думки людей, яку доводять до уряду депутати, голосуючи конкретну схему перерозподілу доходу під час прийняття бюджету на наступний рік [27, с. 133].

Треба сказати, що в сучасній ринковій економіці держава стала практично основним мозковим центром, завдяки якому регулюється формування ринкового середовища та забезпечується динамізм і рівень економічного зростання.

Таким чином, держава приймає на себе ключові функції по формуванню інституційного середовища, яке забезпечує єдині правила поведінки учасників соціально-економічних, політичних стосунків по всій території, і відслідковуванню практики застосування таких правил [27, с. 133].

Сучасний механізм співвідношення політичної та економічної системи в умовах демократії беззаперечно засвідчує те, що технології і інструменти, які забезпечують і підтримують результативність такої взаємодії, знаходяться у безперервному розвитку. Мова йде не тільки про регулювання тарифів та податків, а й про захист інтелектуальних ресурсів, спільне проведення стратегічних НДДКР, впровадження інших проектів, покликаних підтримувати та підвищувати національну, регіональну конкурентоспроможність. Водночас, в рамках партнерства приватному сектору стали делегуватися проекти фінансування будівництва низки державних об'єктів, а також здійснення частини економічних, організаційних і управлінських функцій стосовно державних об'єктів. А органи місцевого самоврядування, в свою чергу, стали одержувати правове забезпечення своєї діяльності, як корпорації [27, с. 133].

Особливий інтерес підприємницьких структур останнім часом почав виражатися в участі фінансування великих інвестицій, які започатковувалися владою, в релігійні, медичні, спортивні, культурні об'єкти; об'єкти ЖКГ підтримці функціонування та оновлення матеріальної бази медичних, освітніх, культурних установ; сприяння розвитку культурної діяльності; створенні освітніх проектів для населення і співробітників місцевих адміністрацій; підтримці інноваційних проектів, націлених на розвиток місцевого співтовариства; підтримці вразливих груп населення [27, с. 134].

У партнерських стосунках між політичною та економічною системами значною мірою переважають моральні інтереси, адже кожен з учасників є в основному самодостатнім суб'єктом, для якого важливим постає зміцнення власного іміджу. Покращення іміджу фірм досягається за допомогою індивідуальних контактів, соціальної реклами, надання відповідних фінансування проектів тощо [27, с. 134].

Головними інституційними формами відносин між владою і бізнесом виступають, у першу чергу, тристоронні угоди між обласними державними адміністраціями, Радою промисловців і підприємців і обласною радою профспілок. У таких угодах приймає участь саме великий бізнес. Ці угоди, зазвичай передбачають участь у міжнародних проектах, питаннях посилення прозорості виплати заробітної плати працівників підприємств, що, тим самим, впливає на розміри надходжень податків до бюджету. Зміст угод координується із стратегічними планами соціально-економічного розвитку регіонів, що дає змогу бізнесу спрямовувати власні стратегії у галузі регіональної політики у перспективі [27, с. 132].

Також, при цьому настає формальна відповідальність учасників цих відносин. Так, зобов'язання бізнесу перед суспільством полягають в додержанні законодавства (трудового, екологічного, податкового тощо) під час здійснення підприємницької діяльності, спрямованої на виробництво конкурентозспроможних товарів і послуг. Неформальна соціальна відповідальність передбачає добровільне відвернення ресурсів бізнесу на соціальні програми у формі добродчинності, меценатства та спонсорства. До того ж, широко використовується добровільно-примусова неформальна соціальна відповідальність, що базується на відверненні бізнес-ресурсів на інфраструктурні та соціальні програми, які впроваджуються владою. Схожі витрати є інвестуванням бізнесу в покращення інфраструктури, відносин із владою та суспільством [27, с. 134].

З метою формування і впровадження проектів державно-приватного партнерства в Україні актуальною потребою виступає розвиток

інституціонального середовища, що допускає формування спеціальних інститутів стосовно регулювання і контролю здійснення проектів, співпраці та координації дій економічних суб'єктів. Система інститутів розвитку державно-приватного партнерства охоплює фінансові та нефінансові інститути. До фінансових інститутів відносяться банки розвитку, інвестиційні, венчурні та інші фонди для довгострокового фінансування проектів, до нефінансових інститутів – інформаційні, консультаційні, організаційні, експертні та інші організації з надання конкретних послуг і сприяння розробці та впровадженню проектів державно-приватного партнерства. На жаль, в Україні сьогодні немає такої системи інституціональної інфраструктури, що є ключовою причиною, яка стримує розвиток державно-приватного партнерства в нашій державі [41, с. 41].

Одним із найважливіших напрямів розвитку державно-приватного партнерства в державі виступає розвиток управління і організації державно-приватного партнерства, механізму управління формуванням і реалізацією проектів.

Єдиних стандартів і критеріїв стосовно організаційної структури управління проектами державно-приватного партнерства немає. Так, існують різні форми формування такого єдиного органу управління: орган управління як самостійна інституціональна одиниця, що працює у безпосередній взаємодії з міністерством; орган управління, який є спеціалізованою окремою структурою [41, с. 41].

Інституційне забезпечення передбачає створення ефективних структур, які представлятимуть органи державної влади, представників бізнесу.

На сьогодні в Україні деякі функції стосовно взаємодії політичної та економічної системи зосереджені у різних міністерствах, що мають свої регіональні підрозділи, які входять до складу місцевих органів виконавчої влади. Наприклад, цими питаннями займаються Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки України, інші міністерства і відомства.

Загалом, організація стратегічного альянсу між політикою та економікою відкриває нові можливості для суспільного розвитку.

Для економічного сектору дуже важливими є закріплені державою головні напрями розвитку промислової політики та соціально-економічні і технологічні параметри її реалізації. Для нього важливе значення мають перспективи реалізації механізмів приватно-державного партнерства та розвитку інноваційної сфери, співпраці з державою у виконанні спільних проектів в наукомістких сферах, а також спільного управління конкурентоспроможністю високотехнологічної продукції [4, с. 19].

Водночас, надмірне втручання держави в справи економічної системи вже негативно впливає на інтереси суспільства. А реакцією економічної системи на неправомірне втручання держави в економіку, зазвичай, виступає зменшення ділової активності, відхід у тінь, вивіз капіталу за кордон, що неминуче спричиняє зниження темпів економічного розвитку всієї держави.

Внесок бізнес-структур у розв'язанні соціальних проблем суспільства має реалізовуватися не лише у формі спонсорської чи благодійної допомоги, направленої на поліпшення іміджу компанії, а у формі цілісних, комплексних корпоративних соціальних програм. Такі програми передбачають співпрацю бізнесу як з державою загалом, так і з місцевими громадами та обов'язкову участь бізнесу в ухваленні рішень та їх реалізації, як на рівні конкретних соціальних програм, так і на рівні загальнодержавних проектів [20, с. 32].

Тож, розв'язання проблеми співробітництва суспільства, бізнесу та держави вимагає встановлення чітких правил їх партнерства, зважаючи на інтереси зацікавлених сторін. Цивілізований розвиток суспільства стосується важливості закріплення довготермінової і відповідальної державної політики у відносинах влади, бізнесу і суспільства.

Отже, сьогоденні закономірності розвитку демократії, ринкового господарства, економічна раціональність і політична розсудливість змушують економічну систему, також як і політичну, відмовлятися від ризикових рішень і досягати компромісних рішень.

2.2. Особливості співвідношення політичної та економічної складової при авторитарному режимі

Основна більшість розвинених держав світу є державами демократичними. Але, існують ще й недемократичні режими, одними з яких виступають авторитарний та тоталітарний режими.

Авторитаризм слід розглядати як недемократичний політичний режим, який охоплює концентрацію влади в руках одної особи чи групи осіб, які не бажають досягнення суспільної згоди щодо легітимності їх влади. Водночас, проходить зниження ролі представницьких інститутів влади і громадян загалом, вони усуваються від процесу ухвалення політичних рішень [46, с. 84].

Авторитаризм для усвідомлення важливості своєї влади користується іншими аргументами: підтримка традицій, націоналістичні лозунги тощо. В той же час, масова підтримка, забезпечення якої є важливим для тоталітаризму, не завжди відіграє важливу роль, адже авторитарні режими приходять до влади в основному за допомогою використання силових методів. Іншими словами, авторитаризм значно менше цікавиться питанням легітимації влади і не проводить інтенсивної мобілізації народу для її підтримки.

Поряд із цим, важливо звернути увагу на формальне функціонування представницьких інститутів, формальну реалізацію принципу поділу влади та реальне злиття законодавчої, виконавчої і судової влади, а також на обмеження прав людини, що вважаються одним з найвагоміших принципів функціонування авторитарного режиму [46, с. 89].

Слід зауважити, що яскравими країнами-представниками авторитарного режиму виступає Росія та Китай. Але між цими існує дуже велика різниця у співвідношенні політичної та економічної складової.

Одне стосується переконань сучасної китайської «золотої» молоді: Для них займатися бізнесом – це дуже престижно, поїхати до Нової Зеландії –

престижно, писати дисертацію в Принстоні – престижно, йти працювати на партію і державу – вже не престижно. У 80-ті ХХ роки це була єдина можлива кар'єра, партійно-державна, альтернатив не було, найамбітніші йшли туди. Зараз, звичайно, можна піти до партії, але це десятки років низькооплачуваної роботи, тобто партійно-державна кар'єра більше не вважається привабливою у Китаї. І, на відміну від Росії, держслужба в Китаї безпосереднього швидкого збагачення не принесе [18].

Проте бізнес у Китаї має і свої особливості. Немає справді приватних грошей, немає приватної власності, жодних дій без згоди організаційного департаменту комуністичної партії Китаю приймати не можна. Власність – це суспільні відносини, тому вона не існує сама по собі у відриві від загального контексту країни. Якщо ми говоримо про США, то приватна власність справді приватна. Якщо ми говоримо про Китай, то дійсно приватна власність може бути лише дуже дрібною. Чим більшою вона буде, тим вона частіше підпадатиме під прямі регуляції органів влади, насамперед організаційного департаменту. Адже все велике перебуває під контролем, дрібне – ні, тільки тому, що партії загалом до цього немає справи.

Слід зазначити, що у Китаї населення цілком приймає режим компартії, враховуючи, що у матеріальному контексті життя людей стає з кожним роком кращим, і це відчутно, і населення відчуває гордість через зростання китайської могутності [18].

В той же час, одна з головних відмінностей між російським та китайським авторитаризмом у тому, що російська – дисфункціональна. Наприклад, китайські елітарії значно меншою мірою схильні використовувати свій вплив і становище для особистого збагачення. Тобто в Китаї вкрасти мільйони, вивезти, приміром, на Кайманові острови – це виняток із правил. Масштаб корупції там набагато нижчий, ніж у Росії. Тобто їхні особисті амбіції спрямовані на інтереси державної машини насамперед. Те, що в Росії відбувається, і те, що це дозволяється – одна з рис дисфункціональності. А в Росії особисті амбіції направлені насамперед у

офшори. Серед китайської еліти ідея державного служіння, не громадського, а державного, у сто разів більш поширена, ніж серед російської. А в Росії відсутня еліта, яка б утрималася від спокуси негайно перетворити свій вплив на особисту власність і вивезти її за кордон.

Таким чином, нинішній політичний устрій Китаю виглядає так: комуністична партія править, відповідаючи своїм уявленням про інтереси держави («партійне керівництво розумне, досить цинічне і досить реалістичне»), у «простого» народу в цілому уявлення, що управління державою «загалом не його справа», тому що, з одного боку, матеріальні умови покращуються з кожним роком, і крім того, Китай – це суспільство низької взаємної довіри, на відміну, наприклад, від Японії [18].

Якщо розглядати Росію, то нинішня політична риторика, яка наголошує на діях російської влади спробу відродити «велич країни», її «імперський статус», позитивно впливає сприйняття широкими верствами населення дій політичного керівництва. З одного боку, це свідчить про певний демократичний ціннісний вакуум, що існує в суспільстві, який деякі соціологи інтерпретують як «почуття неповноцінності», пов'язане з катастрофою СРСР і особливо актуальне для радянського покоління, з іншого боку, – цим запитає відповідає політичний порядок, що формується, багато в чому що спирається на існуючі в суспільстві стереотипи та архетипи, протиставлення «свого» та «чужого», конструювання певних політичних міфів.

Важливо відзначити, що подібним чином влада здійснює контроль над публічною сферою, оскільки саме вона виступає як основний артикулятор ідей. За рахунок такого контролю здійснюються два основних завдання: ослаблення політичної опозиції та руйнування комунікативних зв'язків між громадянами та політичними партіями.

Якщо в розвинених демократіях існують стійкі уявлення про демократичні цінності та інститути, які закладаються в основу функціонування держави і громадянського суспільства і є універсальними

конститууючими політико-інституціональними наративами, то на прикладі Росії ми можемо побачити плюральність ціннісних патернів, які існують у суспільстві з конфесійною приналежністю: від інтенцій «відродження» Радянського Союзу до побудови різних «імперських» моделей.

Релігійний фактор також активно використовується у формулюванні аксіологічного порядку денного. У цьому контексті Російська православна церква, що домінує в релігійній сфері, отримує пряму і непряму підтримку від політичного режиму, у тому числі у формі бюджетного фінансування, і постає як один із легітиматорів політичного процесу. Влада робить спробу обґрунтування політичної дії за рахунок проблематики цивілізаційного дискурсу, інтеракції політичного та сакрального, апелюючи до факторів релігійної ідентичності значної частини населення.

Нарешті, у політичній риториці присутні певні елементи, які традиційно притаманні націоналістичному дискурсу: ідеї «руського мира», «російської нації», захисту «російськомовного населення». Метою подібного еkleктизму, на наш погляд, є спроба задовольнити запити різних частин електорату, тим самим сприяти мобілізації та консолідації мас.

Подібна політична установка так чи інакше веде до зміцнення владної вертикалі, запобігаючи певній децентралізації. В той же час, закрита політична система є серйозною перешкодою для процесів демократизації країни та створення у ній ефективного громадянського суспільства.

Серйозною проблемою, на наш погляд, є те, що в суспільстві не існує сформованої думки про прояви громадянської активності, форми громадянськості, а значить про ефективну роль громадянського суспільства в політичних процесах, так само як і уявлень про цінність прав і свобод окремої людини, цінності самовираження.

У російському суспільстві існує вкрай розмите уявлення про демократію як систему рекрутування владних еліт на основі загальних виборів та відкритої політичної боротьби.

Все це призвело до того, що політичний режим генерує власну інтерпретацію деяких «суперцінностей» як «вірність Батьківщині», «патріотизм» тощо, які де-факто розуміються та інтерпретуються як прояв лояльності правлячій еліті.

Авторитарний режим Росії активно проводить роз'єднання партикулярних політичних ідентичностей та абсолютизує якості більшості. Прикладом цього можуть бути як різні спроби дискредитації політичної опозиції, здійснюваної у державних засобах масової інформації, і спроби поставити під питання примат міжнародного права та міжнародних договорів.

На нашу думку, вибудовування жорсткої вертикалі влади, що супроводжується риторикою, яка ставить під питання необхідність лібералізації політичного простору з моменту краху СРСР, є контрпродуктивним. Це веде не тільки до погіршення відносин між Росією та країнами розвинених демократій, а й, як наслідок, до відтоку капіталу та інвестицій, які до повномасштабної агресії РФ проти України, становили значну частину російської економіки, а отже, і до зниження рівня життя громадян. Саме поєднання політичних та економічних інституцій впливає на становлення «консолідованої демократії».

Приклад Росії показує, що ціннісні орієнтири демократії є значною мірою залежними від політичної волі правлячого режиму, який формулює політичну повістку за мінімальної участі громадянського суспільства та за фактичної відсутності каналів «зворотного зв'язку» в умовах конструйованої вертикалі влади. Подібна тенденція може призводити до реконструкції авторитарних режимів у поставторитарних державах та створює серйозні перешкоди для демократизації та лібералізації соціально-політичної та економічної сфери. Водночас відкат до автаркічних форм існування держави в умовах глобальної ринкової економіки ставить під загрозу її економічну безпеку та стабільність.

2.3. Принципи співвідношення політичної та економічної системи за умов тоталітарного режиму

Тоталітаризм вважається політичним режимом, якому властиві політичне, економічне та ідеологічне панування правлячої еліти, яка організована у формі бюрократичного партійно-державного апарату, цілковитий контроль над суспільством, втручанням в абсолютно усі його сфери для реалізації цього ж таки контролю.

Зауважимо, що тоталітарними слід вважати режими у нацистській Німеччині, в СРСР (досталінський та сталінський періоди), у Китаї – у період правління Мао Цзедуна, у Камбоджі – у період правління Пол Пота, в Італії – у період правління Муссоліні тощо [46, с. 85].

Зважаючи на вищезазначене, можемо говорити, що тоталітаризм не з'являється раптово, навіть виступаючи специфічною аномалією, йому притаманні особливі соціальні передумови і фактори. До найважливіших з них входять:

- індустріальне суспільство, ускладнення суспільних відносин і взаємозалежності;
- посилення раціоналізму й організованості в житті суспільства з виникненням нових можливостей для маніпулювання свідомістю людей;
- виникнення монополій, безпосередньо пов'язаних із державою;
- посилення в суспільній свідомості культу держави, поширення колективістських поглядів;
- масова упевненість в можливості швидкого покращення життя шляхом використання планування і раціональних трансформацій;
- масова невдоволеність відчуженням особи при капіталізмі, її незахищеністю і самотністю [19, с. 268].

Харизматичний лідер в умовах умов тоталітарного режиму очолює єдину в країні партію, яка володіє монопольною владою.

Заборона суспільно-політичного плюралізму, опозиційних партій та рухів є характерною особливістю тоталітарних режимів. У тоталітарній країні заборонено навіть формальну опозицію. Така ситуація пояснюється вимогою всенародної підтримки режиму, коли заборонено не тільки опозиційну діяльність, але й опозиційні погляди. Водночас, різні підходи до вказаного питання в умовах умов функціонування обох видів недемократичних режимів обумовлюють те, що реальна опозиція функціонувати не має реальної можливості.

Однією з найвагоміших особливостей тоталітарного режиму, яка виступає його метою і одночасно засобом функціонування, є закріплення тотального контролю над усіма сферами суспільства [46, с. 87].

Терор виступає засобом управління тоталітарним суспільством. Для виправдання масових репресій, а також жорстких методів керування і обмеження свободи особистості, застосовується формування «образу ворога», у якості якого виступають сподвижники інших ідеологій [46, с. 89].

Якщо детально розглянути особливості співвідношення політичної та економічної системи за умов тоталітарного режиму, то тут відразу можна відзначити, що економічна система цілком підконтрольна і політичній системі, тому жодні дії в економічній сфері не здійснюються без прямої вказівки на це правлячої партії. Яскравим прикладом цього може виступити політика НЕПу, яка проводилась на українських землях у 20-х роках ХХ століття сталінським тоталітарним режимом.

Вважаємо за необхідне розглянути це докладніше у рамках нашого дослідження.

Так, внутрішнє становище УСРР на початку 1920-х років закарбувалося в українській історії як один із найскладніших її етапів. Цей період ознаменувався економічною кризою в результаті затяжної війни впродовж 7 років, політичною нестабільністю, яка була результатом невдоволення селянства продрозкладкою. В Україні систематично виникали селянські повстання.

Криза посилилася через розруху та неврожаї 1921 року в ключових зернових районах Півдня України. У 1922 році голод охопив всі українські губернії майже 25 % населення. Центром лиха стала Запорізька губернія.

Нищівна політика «комуністичного штурму» спричинила трагедію голоду 1921–1922 рр. [47, с. 170].

Таким чином, ключовими причинами переходу до НЕПу були:

- глибока та широкомасштабна соціально-економічна та політична криза більшовицького тоталітарного режиму;
- страшна господарська розруха, різке зниження промислового та сільськогосподарського виробництва;
- масові повстання селян, робітників, солдатів та матросів;
- політична та економічна ізоляція більшовиків на світовій арені;
- занепад світового комуністичного руху;
- намагання утриматися при владі будь-яким способом.

Більшовикам загрожувала цілковита втрата контролю над захопленими ними територіями.

Більшовики прагнули якнайшвидше побороти продовольчу кризу та відновити промисловість після Першої світової війни та визвольних змагань. Проте, методи військового комунізму, зокрема, продрозкладка та примусова експропріація власності селян, замість очікуваної більшовиками користі вводили економіку в глибоку кризу. Голод став загрожувати не лише населенню, а й червоній армії, що стало небезпечним для існування радянської влади. До того ж, збільшилась чисельність невдоволених новим режимом, особливо з-поміж селян, яких було більше, ніж військових та пролетарів, на яких опирались більшовики. Через це, В. Ленін був змушений запровадити на територіях окупованих більшовиками Нову економічну політику (НЕП), яка деякою мірою відновила ринкові відносини, допомогла залучити іноземну гуманітарну допомогу та інвесторів [38, с. 56].

Тож, X з'їзд РКП(б) ухвалив резолюцію «Про заміну розкладки натуральним податком». Головними заходами НЕПу виступили:

- заміна продрозкладки продовольчим податком, розмір якого наперед повідомлявся селянам;
- збіднівші селяни зовсім звільнялися з податку;
- після виплати податку селяни одержували право вільно користуватися результатами своєї праці, реалізовувати їх, це допомагало посиленню матеріальної зацікавленості селян у виробництві сільськогосподарської продукції;
- передача маленьких підприємств індивідуальним власникам;
- розвиток торгівлі та товарно-грошових відносин, дозвіл на приватну торгівлю;
- скасування безоплатних послуг;
- здача в оренду, концесію частини дрібних та середніх підприємств;
- запровадження системи вільного найму працівників, матеріальне стимулювання працівників;
- децентралізація системи управління;
- розвиток підприємництва;
- розвиток кредитної, виробничої, збутової кооперації.

Відмова від політики «воєнного комунізму», денационалізація частини торгово-промислових підприємств, дозвіл організовувати нові підприємства стимулювали економічну активність населення, сприяли ліквідації товарної нестачі, відновленню промисловості та транспорту.

Зі встановленням НЕПу вагомої модернізації зазнала система управління націоналізованою промисловістю за допомогою її децентралізації. Замість ліквідованих главків формувалися госпрозрахункові трести: «Донвугілля», «Югосталь», «Машинотрест», «Сахаротрест» тощо [38, с. 57].

Активну діяльність розпочали орендарі, комісіонери, торговці-оптовики, промисловці тощо. Приватно-власницький сектор конкурував з державним не лише у торгівлі, а й у промисловості.

Найважливішою ознакою НЕПу у сільському господарстві виступило масове кооперативне будівництво. Восени 1921 р. сільськогосподарська кооперація виокремилася із єдиної системи споживчої кооперації. З часом розповсюджувалися галузеві види сільськогосподарської кооперації.

У березні 1922 р. було організовано всеукраїнську спілку сільськогосподарської кооперації – «Сільський господар», яка вже у 1923 р. включав 2,5 тис. товариств та 65 районних спілок. До кінця 20-х років у різних формах кооперації об'єднувалися більше половини селянських господарств. Оперативними темпами стала розвиватися кустарно-промислова кооперація, яка поєднувала дрібних кустарів та міських ремісників. Загальним показником розвитку сільського господарства на рейках НЕПу стало збільшення обсягів зернового виробництва.

НЕП досягнув власного розквіту в 1926 р.: на цей момент оплата в промисловості збільшилась в 1,6 рази (у порівнянні з 1924 р.) заробітну плату вчителям підвищили у 3,6 рази, розвивалося масове будівництво та капітальний ремонт житла, обов'язковою стала 14-добова відпустка для працюючих у містах, доходи селян на 30 % перевищили довоєнні [10, с. 92].

Початок 1920-х років став періодом зміни влади, яку В. Ленін через хворобу швидко втрачав, а Й. Сталін, навпаки, ставав одноосібним диктатором. Посилення його диктатури проходило поетапно, тому згорання НЕПу та лібералізації суспільних відносин продовжувалося аж до кінця 1920-х років.

Ще до смерті В. Леніна компартія ухвалила кілька рішень, які в період правління Й. Сталіна були ліквідовані або цілком знівельовані. Мова йде про статус України як окремої республіки в складі СРСР та про українізацію.

Поставши перед фактом, що кількість росіян не набагато перевищує чисельність інших народів на територіях, підконтрольних радянській владі, її керманічі висловили думку, що лояльності неросійськомовного населення до комуністичної ідеології легше буде досягнути політикою коренізації, яка в Україні називалась «українізацією» [38, с. 59].

Усвідомлюючи також те, що в Україні через її географічне розміщення (на кордоні із європейськими капіталістичними державами) потенційно може спалахнути нова війна із західними країнами, керівництво радянської влади прийшло до думки, що рішення про збереження УСРР як окремої республіки в складі СРСР та українізація стануть запобіжниками, які не дадуть змогу ворогам більшовиків заручитись підтримкою всіх, хто підтримував національно-визвольний рух українського народу. Поряд із цим, В. Ленін не полишав надії на світову пролетарську революцію і вказаний вище статус УСРР в його планах мав продемонструвати прецедент для комуністичних рухів на Заході, доказом того, що держави, в яких вони переможуть, з допомогою більшовиків зможуть приєднатись до СРСР в статусі республік, не втративши ні власної мови, ні характерних особливостей національної культури [38, с. 61].

Кардинальний поворот у політиці проходив достатньо болісно навіть у партійному осередку під тиском реалій життя. Проте, 27 березня 1921 р. надзвичайна сесія Всеукраїнської ЦВК прийняла рішення про заміну продрозкладки продовольчим податком, а вже 29 березня уряд УРСР ухвалив декрет про норми та розмір податку, який був значно меншим за продрозкладку.

Проте НЕП в Україні було запроваджено дещо пізніше, ніж у Росії. 1921 року ситуація в Україні практично не змінилася. В окремих губерніях розмір продовольчого податку прирівнювався валовому збору зерна, тобто все вирощене вилучалося. Це було спричинено прагненням радянського керівництва «викачати» з українського села максимум ресурсів виключно силовими, перевіреними в роки війни методами, значно довше користуватися без обмежень продовольчими ресурсами республіки. На інтереси українського селянства не зважали. Це було характерною особливістю переходу до НЕПу в Україні. До того ж, специфічними рисами НЕПу в Україні також виступили: вищі податки, ніж в усіх інших радянських

республіках; використання НЕПу поєднувалося боротьбою з селянським повстанським рухом.

По факту НЕПу розпочався в Україні лише на початку 1922 року Голод, що охопив райони півдня України у 1921-1922 рр., ще більше віддав нормалізацію ситуації в сільському господарстві [10, с. 105].

Тільки 26 липня 1922 р. ВУЦВК законодавчо визначив право приватної власності на майно фабрично-заводських, торгових та інших підприємств. На місцях відмічалось масове невдоволення непом, адже за роки громадянської війни у домінуючій партії та мільйонів громадян виробилася стійка звичка до централізовано-розподільних методів господарства. Адже жовтневий переворот пройшов під гаслом соціальної рівності, майнове розшарування при НЕПі спричинило в деякого обурення, в інших – розчарування.

В умовах формування тоталітарного режиму НЕП був приречений: нова економічна політика ґрунтувалася на двох несумісних складових:

- ринкових відносинах в економіці;
- монополії більшовиків на владу, жорсткій командній системі управління в політичній організації суспільства.

Метою більшовиків в процесі введення НЕПу було надання економічної свободи громадянам. Вони хотіли скористатися активністю населення з метою зміцнення економічної бази свого політичного режиму.

НЕП передбачав посилення зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, зв'язків із зовнішнім світом, а політичним курсом більшовицького режиму виступила побудова соціалізму.

Важливість індустріалізації, формування потужного військово-промислового комплексу відкладалася на невстановлений строк через відсутність інвестицій у промисловість.

Невдовзі суперечності, які поєднував у собі НЕП, спричинили ряд криз. Першою виступила криза цін. Після усунення жорстокого контролю держави ціни на продовольство різко збільшилися та швидко зростали порівняно з цінами на промислову продукцію.

Влітку 1922 р. в країні спалахнуло безробіття. На окремих підприємствах заробітна плата стала видаватися продуктовими пайками. Інколи плата не видавалася тому, що підприємство не могло знайти готівку [24, с. 181].

На XV з'їзді ВКП(б) (грудень 1927 р.) керівництвом компартії було поставлено завдання цілковитої ліквідації в економіці держави приватного сектора. Для цього зростали податки з приватних та орендних підприємств, транспортні тарифи, ціни на сировину, матеріали, обладнання, які приватні особи купували у державних підприємств та організацій [24, с. 185].

Все це стало вже початком згорання нової економічної політики.

Як бачимо, в умовах тоталітарного режиму, економічна система була повністю підвладна і керована політичною, не маючи ніякої самостійності.

Отже, підбиваючи підсумки, слід зауважити, що тоталітаризм можна розглядати і як соціальну систему, і як суспільно-політичний та соціально-економічний устрій, і як ідеологію.

РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІТИЧНОЇ Й ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

3.1. Особливості механізму взаємодії політичної та економічної влади в сучасних умовах

В основі забезпечення взаємодії політичної та економічної влади в сучасних умовах лежить закономірний принцип того, що здійснення державою своїх соціально-економічних функцій видається неможливим без ефективно діючого бізнесу, який не має змоги повноцінно розвиватися ефективно без підтримки та сприяння держави. Водночас, методологічну основу співпраці бізнесу й держави складає характеристика і врахування самого бізнесу, його цілей та інструментів їх досягнення, функцій в економічній системі та загальній ролі в суспільстві. Оскільки партнерство держави і бізнесу окреслюється суспільним характером як виробництва, так і споживання. Розвиток такого партнерства визначає суспільний характер економічних відносин, який потім встановлює ключові риси суспільного відтворення, засоби задоволення економічних інтересів суб'єктів підприємництва та суспільства в цілому [28, с. 27].

Органи влади мають активно формувати набір інструментів та засобів для досягнення цілей своєї політики – законодавчі, економічні інструменти, інформаційні відомості, освітні програми, законодавчі ініціативи громадян, соціальні стандарти тощо. Кожен з них охоплює співпрацю влади, бізнесу і суспільства і кожному із них властиві свої переваги та недоліки. Потрібно одержувати вигоду від системного застосування всіх цих інструментів і відшукати повноцінне співвідношення засобів і закріплених цілей. Це співвідношення має зважати на нинішні тренди: завдання побудови соціального партнерства на базі взаємодії починають перетворюватись, акцент робить на рівноправному партнерству органів державної та місцевої влади, громадського сектору та бізнес-сектору.

Сьогодні актуальним став пошук механізмів усунення протидії між значним капіталом, владою і суспільством. Об'єктивні закономірності розвитку ринкової економіки, економічна раціональність та політична розсудливість вимагають від бізнесу та влади, відмовлятися від кардинальних рішень і відшукувати баланс інтересів. З'явилася необхідність у встановленні консенсусу між капіталом, владою і суспільством, який би опирався на стійку систему взаємозв'язків [7, с. 32].

Механізм співробітництва держави, економіки й суспільства ґрунтується на оптимальному застосуванні наступних важливих принципів:

- досягненні консенсусу в інтересах влади, бізнесу й суспільства в ході дискусії суспільства у питаннях окреслення ключових напрямів соціально-економічної стратегії країни;

- інституціоналізації взаємовідносин бізнес-спільнот, суспільства й органів влади за допомогою зміцнення ролі інститутів громадських рад, лобіюючих груп, саморегулюючих організацій суб'єктів господарювання, впровадження соціальних і благодійних програм;

- участі бюджетоутворюючих і великих компаній у соціально-економічному житті суспільства через функціонування інституту державно-приватного партнерства;

- транспарентності стосунків держави й бізнесу;

- демократизації процесів прийняття стратегічних рішень;

- диверсифікації соціальної відповідальності бізнесу та влади [36, с. 20].

Відносини бізнесу й держави мають різні форми, але загалом правильно говорити про те, що існують загальні принципи їхньої взаємодії, до яких варто віднести наступні [21, с. 27]:

1. Держава встановлює правові рамки, в яких функціонуватимуть бізнесові структури.

Не зважаючи на те, що сьогодні часто мова йде про «вільний ринок», в дійсності він базується не лише на угодах між окремими

суб'єктами або корпораціями, але й на правовій базі законів і підзаконних актів, які роблять такі угоди надійними.

2. Держава у деякій мірі обмежує ринкові відносини.

3. Держава виступає у якості потужного споживача, адже вона контролює значну частку ВВП.

4. Держава захищає інтереси власних компаній за кордоном. У складних ситуаціях компанії мають можливість звертатися за допомогою до держави для того, аби їх власність не була експропрійована без відшкодування, а їхній бізнес не був націоналізований, у випадку ж з банками – кредити повернутими. За сприятливої ситуації вони покладаються на захист їхніх інтересів урядом в ході торгових переговорів.

5. Держава має створювати належні економічні умови, під якими зазвичай маємо на увазі допустимий рівень інфляції та безробіття. Зі своєї сторони, бізнес виступає важливим постачальником ресурсів для держави, насамперед у плані податкових надходжень [21, с. 27].

Треба сказати, що сьогодні частішали випадки, коли представники бізнесу представляють у владі особисті бізнес-інтереси, а не інтереси свого підприємницького сектору [32, с. 98].

Так, механізм взаємодії політичної та економічної влади у системі державного управління включає:

– соціальне партнерство (зокрема, приватно-державне партнерство у інвестиційно-інноваційній галузі);

– соціальне підприємництво (спеціалізовані підприємства при громадських організаціях, малі інноваційні вузькоспеціалізовані підприємства);

– корпоративна соціальна відповідальність (неформальна соціальна відповідальність, яка базується на відверненні бізнес-ресурсів на інфраструктурні і соціальні програми, які впроваджуються владою);

- благодійність (добровільне відвернення ресурсів бізнесу на соціальні програми у формі благодійності, меценатства, спонсорства);
- лобізм [36, с. 20].

Основними індикаторами забезпечення ефективності діалогу бізнесу з інститутами влади є:

- зменшення чисельності не звичайних діючих регуляторних актів, а – реальних регуляторних, бюрократичних бар'єрів з метою започаткування та реалізації підприємницької діяльності;
- формування і розвиток інноваційних форм та методів співпраці, партнерства й співробітництва державного, громадського і приватного секторів, без яких неможливе дієва та ефективне державне регулювання в ринкових умовах невизначеності, значних проблем і браку ресурсів;
- збільшення кількості прибуткових підприємств, зростання чисельності інноваційних, високотехнологічних підприємств;
- зростання чисельності суб'єктів господарювання, збільшення питомої ваги малого бізнесу в забезпеченні зайнятості населення;
- зростання чисельності сформованих нових робочих місць, зменшення показника безробіття;
- збільшення обсягу доходів населення та рівня добробуту населення;
- детінізація підприємницької діяльності, зростання масштабів податкових доходів і частки малого бізнесу у ВВП, збільшення частки малих підприємств у виробничій сфері;
- покращення інвестиційного середовища та інвестиційного іміджу України та її окремих територій [32, с. 100].

Зауважимо, що ефективність застосування та ініціювання державою різних форм взаємодії між собою полягає в активізації інвестиційної діяльності стосовно реалізації вітчизняних проєктів, що враховують як пріоритети інвестиційної політики національного значення.

Характеризуючи ситуацію в Україні, можемо відзначити, що наша держава часто сприймається як ненадійний партнер, а відсутність

рівноправного, чесного та ефективного діалогу між владою та бізнесом, сприятливих умов для ефективної діяльності можуть врешті-решт призвести до профанації ідей приватно-державного партнерства [28, с. 39].

Загалом, влада бізнесу не є визначеною чи безумовною. Не можливо сказати, що якась конкретна форма взаємовідносин бізнесу і влади приводить чи не приводить до стійкого переважаючого бізнесу, і що бізнес виступає міцнішою структурою, ніж держава.

Таким чином, вибір та впровадження економічних моделей співпраці влади, бізнесу та суспільства визначається рівнем соціальної направленості бізнес-структур, активності держави у розв'язанні завдань підвищення рівня та якості життя різних соціальних проектів.

3.2. Взаємодія влади та бізнесу в умовах ринкової економіки

Зауважимо, що ключовими формами взаємодії влади та бізнесу можуть сьогодні вважатися: соціальне партнерство, корпоративна соціальна відповідальність, благодійність, соціальне підприємництво, лобізм. Так, основними типами економічних форм забезпечення діалогу інститутів держави та бізнесу є (табл. 3.1) [4, с. 20]:

Таблиця 3.1

Форми забезпечення діалогу бізнесу з інститутами влади

Форми взаємодії влади та бізнесу	Типи форм взаємодії влади та бізнесу
Соціальне партнерство	- державно-приватне партнерство - локально-територіальне партнерство - суспільно-державне партнерство
Благодійність	- добровільне відвернення ресурсів бізнесу на соціальні програми у вигляді добрودійності, меценатства, спонсорства
Корпоративна соціальна відповідальність	- базова - внутрішня - зовнішня
Соціальне підприємництво	- види діяльності всередині основної сфери діяльності - спеціалізовані підприємства - малі інноваційні підприємства
Лобізм	- законодавчий - виконавчий

	- судовий
Соціальні мережі	- професійні - загально форматні - за зацікавленістю

Треба зауважити, що на сьогодні найбільш затребуваною та актуальною в нашій державі є така форма забезпечення діалогу бізнесу з інститутами влади як державно-приватне партнерство.

Концепція моделі партнерства державного і приватного секторів економіки, в основному, реалізується конкретним чином і передбачає наступні етапи:

- розробку проекту, в контексті якого приватний сектор планує, буде об'єкт інвестицій і частково керує ним у відповідності до завдань держави;
- фінансування інвестицій держави, зокрема, у вигляді плати за використання інфраструктури;
- підписання довготермінового договору, зміст і структура якого визначається значною різноманітністю;
- передача об'єкта інвестицій після завершення строку договору у приватну чи державну власність [30, с. 27].

Тож, моделі партнерства державного і приватного секторів економіки вивчаються в ролі концепції, яка дає змогу користуватися ресурсами приватного сектора з метою розвитку інфраструктури, поліпшувати якість і підвищувати масштаби суспільних послуг, а також позбавити державу ризиків, пов'язаних з реалізацією проектів.

Визначальними ознаками державно-приватного партнерства, які відмежовують його проекти від інших форм відносин держави й бізнесу є [28, с. 34]:

- чітко встановлені строки дії угод про партнерство (від 10–15 до 20 і більше років, при концесії – до 50 років), які, як правило, створюються під конкретний об'єкт інфраструктури, що має бути завершений у визначений строк;

- особливі форми фінансування проектів: за рахунок приватних інвестицій, державних фінансових ресурсів, спільного інвестування декількох учасників;
- неодмінна наявність конкурентного середовища, коли за кожний контракт відбувається боротьба між декількома потенційними учасниками;
- специфічні форми розподілу відповідальності між партнерами: держава визначає мету проекту з позицій суспільних інтересів і окреслює вартісні та якісні параметри, проводить моніторинг виконання проектів – розроблення, фінансування, будівництво й експлуатацію, управління, практичну реалізація послуг споживачам;
- розподіл ризиків між учасниками угоди з врахуванням відповідних домовленостей сторін.

Перевагою державно-приватного партнерства виступає ефективне поєднання переваг і внесків кожного з учасників. Так, бізнес забезпечує необхідні фінансові ресурси, ефективне та оперативне управління, вводить новітні технології, нові форми організації виробництва. В той же час, держава здійснює свої функції стосовно контролю, регулювання, додержання суспільних інтересів, а також здатна надавати різні преференції та гарантії приватним партнерам [28, с. 34].

Важливою частиною угод в межах моделей партнерства держави та бізнесу є розподіл між учасниками проекту завдань, можливостей і ризиків. Водночас, зазвичай, дотримуються такої умови: розв'язання окремого завдання покладається на того партнера, який може досягнути цього з найвищою ефективністю. Розподіл завдань і відповідальності між державою і приватним корпоративним сектором визначається залежно від сфери реалізації проекту.

Головною метою держави в ході реалізації проектів моделей співпраці державного та приватного сектора економіки виступає формування більшої доданої вартості з метою надання важливих для суспільства послуг.

Ця мета досягається за рахунок того, що приватні корпоративні структури володіють ціленаправленим на результат менеджментом, сучасними інструментами планування і здатністю швидко реалізовувати інновації. Ще однією метою держави виступає ефективне делегування приватному партнеру всіх ризиків.

До того ж, держава отримує вигоду від збільшення пов'язаних з проектом бюджетних доходів, а також від непрямих ефектів: поліпшення кон'юнктури і посилення інвестиційної привабливості проектів.

В свою чергу, місцевий бізнес сконцентровує в собі потужні фінансові та матеріальні ресурси для розвитку територій, управлінські та трудові ресурси [28, с. 30].

Оптимальні моделі співпраці держави та бізнесу мають сприяти отриманню таких вигод, як:

- швидкому впровадженню найважливіших проектів;
- пришвидшенню розвитку окремих територій;
- зростанню економічної ефективності;
- покращенню механізмів і моделей надання послуг;
- зменшенню фінансового навантаження, який лежить на державі;
- зменшенню інвестиційних витрат;
- оптимізації структури фінансування шляхом використання інвестиційної підтримки [30, с. 27].

Отже, до особливостей нинішньої співробітництва держави та бізнесу в Україні належать:

- створення єдиних правил гри для всіх підприємців і їх примусу з боку держави до реалізації правил у випадку допущених порушень;
- застосування неформальних відносин у співпраці політичної влади та бізнесу;
- справляння добровільних та добровільно-примусових внесків для дофінансування території розміщення бізнесу [30, с. 28].

Отже, сьогодні в Україні дійсно існує проблема посилення співпраці державної влади та бізнес-структур. Відносини між державою та бізнесом мають формуватися в контексті взаємної відповідальності, яка забезпечить гармонізацію їх інтересів у контексті зростання соціальних стандартів, рівня та якості життя людей. Так, у виборі моделей співробітництва потрібно враховувати важливість завдань, які стоять перед суспільством та бізнесом, особливості діяльності бізнес-структур та їх справжні можливості впливу на соціально-економічний розвиток країни. Влада і бізнес мають бути взаємно відповідальними за реалізацію власних обов'язків перед всім суспільством і громадянами, зокрема.

Зауважимо, що для забезпечення тісної взаємодії держави та бізнесу в Україні потрібно:

- впроваджувати нову державницьку роль еліти, яка є політичною, а не номенклатурною, та яка одночасно контролюватиме владу і бізнес;
- досягти в ході проведення суспільної дискусії консенсусу стосовно державного устрою, який відповідатиме завданням стратегічного розвитку в глобалізованих умовах і виступатиме ціннісним вектором для населення;
- організувати взаємодію і взаємну відповідальність суспільства, держави та бізнесу за пошуки реалізації відповідей на виклик і ризики розвитку XXI ст., які формують нові напрями життєдіяльності суспільства з невизначеністю і ризикованістю [44, с. 202].

Ця взаємодія може виражатися у забезпеченні ефективного довготермінового програмування, орієнтованого на зміни економічної структури для забезпечення повнішого та успішнішого застосування наявного виробничого потенціалу та його удосконалення. За допомогою такого програмування, влада приймає на себе завдання безперервно інформувати бізнес про перспективи розвитку економіки. У такому вигляді влада розподіляє з бізнесом ризики нових інвестицій.

Важливою функцією влади є «проштовхування» та захист інтересів українського бізнесу на міжнародних ринках. В даному напрямі необхідним

виступає удосконалення та активізація діяльності українських посольств за кордоном, укладання міжнародних угод на поставку товарів, здійснення робіт та надання послуг. Експортна діяльність підприємств постає головним джерелом надходжень валюти до країни. Ефективна міжнародна діяльність як бізнесу, так і влади, визнається однією із передумов економічної та політичної незалежності країни. Враховуючи важливість взаємодії влади та бізнесу в напрямі зовнішньоекономічної діяльності, існує необхідність застосування зі сторони влади заходів, які б стимулювали розвиток внутрішнього ринку [44, с. 202].

Зі сторони держави також можуть бути надані замовлення стосовно виробництва продукції, необхідної для підвищення рівня обороноздатності. Таким чином, це може виступити суттєвим поштовхом для активізації діяльності та оновлення технологій виробництва багатьох стратегічно важливих підприємств, а також розвитку виробництва важливої продукції, яка необхідна як на внутрішньому ринку та користується значним попитом на міжнародних ринках.

В умовах напруженої економічної ситуації, державний платоспроможний попит може стати одним із найефективніших заходів реалізації виробничих потужностей, які зупинені через відсутність замовлень.

Однією із ключових умов для активізації діяльності українського бізнесу та залучення міжнародних інвесторів виступає забезпечення стабілізації як економічної, так політичної ситуації в країні. Основою такої стабілізації можуть стати дії влади стосовно розвитку внутрішнього ринку.

Треба сказати, що забезпечення ефективної кооперації державного та приватного секторів як визначального пріоритету економічної стратегії держави та узгодження даного пріоритету із важливістю забезпечення повноцінного соціально-економічного розвитку країни загалом потребує впровадження дієвих механізмів координації функціонування владних структур та представників бізнесу [33, с. 135].

В цілому, результати практичної реалізації таких стратегій співпраці бізнесу і влади залежать від дії таких факторів:

- нерівномірність розподілу ресурсів трансформаційної ренти між різними територіями та різними рівнями державної влади;
- нагромаджений капітал і набутий досвід ведення бізнесу [33, с. 138].

Для організації ефективного діалогу держави та бізнесу в Україні необхідним є:

- реалізація нової державницької ролі еліти, яка одночасно контролюватиме владу і бізнес;
- досягнення консенсусу стосовно державного устрою;
- організація співпраці і співвідповідальності суспільства, держави та бізнесу [33, с. 139].

Вважаємо, що стратегічні угоди між бізнесом та владою дадуть можливість складати реальні плани та реалізовувати їх в життя спільними зусиллями.

3.3. Проблеми взаємодії політичної та економічної систем в Україні

Загальновідомо, що часто, політична влада не зацікавлена в ефективному діалозі з бізнесом, а бізнес уникає чесної співпраці з владою.

Безперечно, що діалог може відбуватися лише між суб'єктами, які розмовляють спільною мовою і бажають рівноправної співпраці.

Натомість, ми маємо державний сектор, який в організаційному розвитку за всіма ознаками відстає від приватного сектора і в деякій мірі перебуває в суперечному становищі із сучасним рівнем розвитку ринкових відносин в Україні.

У своєму арсеналі ми маємо велику кількість державних цільових програм, проте не маємо ефективних інструментів забезпечення їх результатів, системи моніторингів, контролю ефективності їх реалізації та використання бюджетних ресурсів, отриманих працею всього суспільства.

Без вирішення зазначених проблемних питань передчасно вести мову про ефективний партнерський діалог влади і бізнесу – недоречно.

Влада повинна цілеспрямовано й наполегливо вчитися не керувати, а, як реальний суб'єкт ринку, реагувати на попит і потреби громадян у необхідності державного втручання. Іншими словами, на кшталт бізнесу – орієнтуватися на конкретну потребу, на конкретного споживача чи клієнта. В цьому полягає ще одна необхідна умова для розвитку діалогу та взаємодії влади і бізнесу.

Корупція, бюрократизм та марнотратство суспільних ресурсів є спільними загрозами як для влади, так і для бізнесу. Запобігання та протидія таким масштабним загрозам виступає надійною основою для стратегічного партнерства та діалогу влади й бізнесу, для формування й реалізації програм їх спільних дій, як на державному, так і на регіональному рівнях.

Якщо державна влада ставиться до діалогу з бізнесом як до одноразових гучних і масових акцій або політичних загравань напередодні виборів, то це є автоматичним негативним сигналом керівникам місцевої влади, які починають діяти аналогічним чином.

Вважаємо, що треба запровадити механізми кримінальної й адміністративної відповідальності державних службовців за порушення або невиконання норм законодавства. Потрібно запровадити експертно–громадський моніторинг діяльності влади та результатів її діяльності. Діяльність влади має чітко обмежуватися за принципом «дозволено все, що дозволено», тоді як громадськість має право робити все, що не заборонено законом.

Органи державної влади мають вчитися у приватного бізнесу його економічній ефективності, вмінно ефективно управляти ресурсами, швидко пристосовуватися до змін і приймати своєчасні ефективні рішення, направлені на досягнення найкращих результатів. Тоді, як бізнес повинен запозичувати у влади досвід соціальної відповідальності, патріотизму, відстоювання суспільних інтересів.

Це зараз є надзвичайно актуальним, адже ми живемо в часи глобалізації, коли місце національного бізнесу й державної влади в системі світового правопорядку визначається рівнем їх інтеграції та конкурентоспроможності.

Слід зазначити, що впровадження інфраструктурних проектів із використанням механізмів державно-приватного партнерства спроможна забезпечити кожній території економічне зростання, залучення інвестицій, створення нових робочих місць. Водночас, розвинена інфраструктура значно посилює інвестиційну привабливість регіону, формує основу для виконання бізнес-проектів і, як результат, динамічного збільшення доходів населення і місцевих бюджетів.

Останнім часом, державно-приватне партнерство набуло поширення і в Україні, поступово перетворюючись на одну з найбільш ефективних форм співпраці влади та бізнесу у розв'язанні важливих проблем регіонів.

Слід наголосити, що законодавча база регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні є досить складною і багаторівневою, що в умовах значного рівня корупції формує ризики для ефективного застосування цього механізму з метою активізації інвестиційної діяльності. А це виступає одним із основних факторів відсутності реальних проектів державно-приватного партнерства, не дивлячись на посилену зацікавленість зі сторони вірогідних потенційних приватних партнерів.

Також, з'являється важлива та складна проблема координації діяльності органів влади і консолідації їхніх дій в укладенні договору в межах державно-приватного партнерства.

При використанні механізму впровадження державно-приватного партнерства з'являються складнощі, обумовлені багатьма проблемами, які заважають його повноцінному впровадженню на загальнодержавному і регіональному рівнях. Окремі елементи механізму реалізації співпраці діалогу та бізнесу не випробувані та потребують адаптації, удосконалення та застосування на практиці [41, с. 42].

В Україні у сфері суспільних послуг співпраця держави і бізнесу поки не набула широкого поширення, оскільки діють неформальні обмеження доступу приватного бізнесу в конкретні сфери [28, с. 39].

Також, прослідковується невисока активність укладання концесійних угод, що пов'язано з недостатнім захистом прав концесіонера, оскільки його ризику та значні витрати під час реалізації концесійного договору, ускладнюються ще й важливістю сплати великого концесійного платежу державі [28, с. 37].

В той же час, сьогодні досягненню мети діалогом влади та бізнесу перешкоджає розбіжність напрямків інтересів приватного сектора і держави. Держава надає значну увагу фіскальній функції, на враховуючи інші. Бізнес-сектор намагається заволодіти активами держави, одержати пільги та преференції, знайти підходи стосовно зменшення податків, здійснити лобіювання власних інтересів, не даючи зі своєї сторони нічого істотного у розвиток держави.

У нашій державі як правило ініціатива діалогу проявляється зі сторони держави, яка ухвалюючи різні документи, окреслює напрям розвитку сфер економіки і пропонує бізнесу прийняти участь у проектах, які важко впровадити суто із зусиллями держави.

Сьогодні держава організовує діалог з бізнесом у трьох напрямках:

- по-перше, вона розробляє стратегію і принципи, на яких формуються відносини бізнесу з публічною владою;
- по-друге, вона організовує інституціональне середовище з метою розроблення та здійснення партнерських проектів;
- по-третє, – прямо займається організацією та управлінням державно-приватним партнерством, формує його форми і методи, а також відповідні механізми.

Проте, ефективне партнерство влади і бізнесу реальне тільки за умови повної зрозумілості та передбачуваності стратегії подальшого розвитку

держави. Без цього та без впевненості в стабільності від бізнесу не можна очікувати нічого, крім формальної участі у масштабних проєктах держави.

Загалом, основними проблемами розвитку діалогу влади та бізнесу в Україні є наступні:

- відсутність ефективного діалогу та двохсторонніх відносин між владою та бізнесом;
- державний сектор економіки перебуває в суперечливому становищі із сучасним рівнем розвитку ринкової економіки в Україні;
- застосування формального державного планування й бюрократичного адміністрування;
- відсутність дієвих та ефективних інструментів забезпечення прогнозованих результатів, системи моніторингів, контролю ефективності за реалізацією та використанням бюджетних ресурсів, що стали надбанням всього суспільства.

Справді, сьогодні вітчизняна система партнерства влади та бізнесу не реалізує поставлені перед нею завдання на достатньому рівні.

Ключовими причинами цієї ситуації виступають:

- низький рівень інституалізації існуючих органів партнерства;
- відсутність механізму імплементації рішень;
- об'єктивна нездатність як бізнесу так і громадськості до ефективної співпраці з органами державної та місцевої влади [40, с. 105].

З метою усунення всіх недоліків і проблем практичного введення механізму реалізації діалогу держави і бізнесу в Україні потрібно:

- удосконалити і гармонізувати законодавче забезпечення розроблення та впровадження проєктів;
- спростити процедури надання державної підтримки впровадження проєктів державно-приватного партнерства;
- удосконалити механізми фінансування проєктів державно-приватного партнерства;
- вдосконалити систему управління ризиками;

– здійснювати методичне та консультативне супроводження в межах реалізації співпраці держави і бізнесу [41, с. 42]

Отже, ми дійшли висновку, що наразі в Україні побудовано фундамент співпраці в контексті формування системи інституцій, які являють собою систему представників із бізнесу та органів державної влади. Не дивлячись на це, рівень інституціонального забезпечення залишається на такому ж низькому рівні, адже не забезпечує ефективність співпраці та розвиток партнерства, про що свідчать низький рівень соціально-економічного розвитку територій.

Тож, сьогодні можемо вести мову про недосконалу нормативно-правову базу, некомпетентність органів влади та представників бізнесу у забезпеченні розвитку діалогу та партнерства, недостатнє залучення громадськості, що пояснюється значним ступенем недовіри до влади та схильність кожної зі сторін захищати, в першу чергу, свої інтереси, що пригальмовує розвиток партнерства та загрожує поглибленням соціально-економічних проблем.

Отже, ми вважаємо за необхідне забезпечити:

- посилення статусу співпраці влади та бізнесу, в т.ч., закріплення такого статусу у Конституції;
- забезпечення ефективного контролю за реалізацією рішень;
- залучення до процесу переговорів профільних державних структур;
- сприяння деолігархізації процесу ухвалення рішень і їх реалізацію [40, с. 106].

Як бачимо, виконання довготермінових завдань розвитку економіки є неможливим без грамотної співпраці бізнесу і держави на всіх стадіях процесу стратегічного управління державою.

В Україні є значний потенціал для розвитку діалогу бізнесу і влади, реалізація якого потребує комплексного підходу в управлінні процесами економічної співпраці бізнесу і держави. Комплексний підхід охоплює системність ухвалення наступних рішень:

– по-перше, розроблення стратегії розвитку діалогу бізнесу і влади на засадах: збереження та реалізації інтересів суспільства, при цьому державі має належати роль не тільки головного регулятора, а і представника й захисника суспільних інтересів та потреб відповідно до концепції «публічного права»; перегляду відношення до співпраці влади з бізнесом не тільки з позиції залучення додаткових ресурсів у капіталомісткі національні та регіональні проекти, а й як основи забезпечення балансу економічних інтересів бізнесу та держави, взаємовигідного розподілу їх повноважень;

– по-друге, оптимізації форм співпраці бізнесу та влади під час обґрунтування та виконання стратегічних завдань;

– по-третє, формування законодавчого поля з метою забезпечення контролю зі сторони бізнесу та громадських організацій, їх залучення до процесів розроблення та реалізації рішень органів державної влади всіх рівнів у сфері державно-приватного партнерства; запровадження механізмів відповідальності за неефективні рішення [28, с. 40];

– по-четверте, формування сприятливого середовища в частині розвитку фінансово-економічних інститутів, що забезпечують інвестування і гарантування приватних інвестицій, незалежних організацій, які проводять експертизу проектів та консалтинг тощо;

– по-п'яте, реформування судової системи;

– по-шосте, створення спеціального державного органу з регіональними представництвами, який би проводив політику державно-приватного партнерства в державі та за її межами, застосовував інноваційні управлінські технології розвитку діалогу влади з бізнесом, проводив підготовку законодавчої та організаційної бази з метою розвитку співпраці держави і бізнесу, і ніс відповідальність перед президентом, урядом і суспільством за всю сукупність виконаних завдань;

– по-сьоме, надання політико-правової підтримки вітчизняному приватному бізнесу, який є суб'єктом державно-приватного партнерства на

міжнародному рівні, сприяння пошуку партнерів і формуванню позитивного іміджу вітчизняних компаній за кордоном;

- по-восьме, підготовки фахівців у галузі державно-приватного партнерства;

- по-дев'яте, введення інституту соціальної відповідальності бізнесу і держави у галузі економічних відносин;

- по-десяте, формування позитивної суспільної думки стосовно делегування приватному сектору функцій володіння й використання об'єктами державної та комунальної власності [28, с. 40].

Загалом, ефективна співпраця є можливою тільки за умови повної ясності й передбачуваності стратегії подальшого розвитку держави, стабільності «правил гри» у діловому середовищі. В іншому випадку виникає загроза формальної участі бізнесу у масштабних проектах держави, а отже, втрати ефективного підприємництва.

Вважаємо, що головними стратегічними принципами розвитку діалогу влади і бізнесу на перспективу є наступні:

- передавати владу громадянам;
- визначати ефективність роботи результатами, а не обсягами використаних ресурсів і реалізованих завдань;
- керуватися цілями, а не правилами;
- примножувати суспільні блага і бюджетні ресурси, а не лише витратити їх;
- децентралізувати владу і управління;
- користуватися ринковими механізмами, а не бюрократичними.

На нашу думку, для довгострокового планування розвитку діалогу бізнесу і влади необхідно скористатися наступними рекомендаціями:

Розвиток законодавства з питань співпраці влади і бізнесу припускає:

І варіант – внесення змін у законодавство стосовно розвитку державно-приватного партнерства (окреслити приналежність сфери застосування державно-приватного партнерства до сфери державного інтересу; розширити

сфери запровадження державно-приватного партнерства в контексті завдань модернізації економіки; запровадити інституціональні форми державно-приватного партнерства; встановити можливість гнучкого застосування схем розподілу правомочностей власності);

II варіант – системний розвиток законодавства за допомогою ухвалення нового закону, використовуючи як основу Модельний закон про публічно-приватне партнерство [41, с. 43].

Розвиток інституціонального середовища щодо розроблення і впровадження партнерських проектів містить:

- утворення фінансових інститутів розвитку державно-приватного партнерства з метою інвестування та гарантування приватних інвестицій (Банк розвитку України, Інвестиційний фонд України, Венчурний фонд України, регіональні венчурні фонди);

- формування нефінансових інститутів розвитку державно-приватного партнерства;

- створення експертного органу розвитку державно-приватного партнерства для проведення незалежної експертизи фінансово-економічного обґрунтування, перевірки і оцінки проектів державно-приватного партнерства на предмет відповідності цілям і завданням державної політики, розподілу ризиків тощо;

- утворення освітніх програм в навчальних закладах з метою підготовки висококваліфікованих державних службовців у галузі державно-приватного партнерства.

Розвиток управління і організації державно-приватного партнерства, механізму впровадження проектів державно-приватного партнерства забезпечать:

- формування єдиного спеціалізованого органу з формування, виконання і моніторингу проектів державно-приватного партнерства;

- розроблення системи управління у галузі державно-приватного партнерства з чітким розподілом повноважень між органами державної влади

стосовно підготовки і виконання проектів державно-приватного партнерства та координацією їх діяльності;

- введення контролю і моніторингу виконання проекту державно-приватного партнерства;

- удосконалення механізму виконання проектів державно-приватного партнерства [41, с. 43].

Таким чином, реалізація вказаних напрямів сприятиме якісному вдосконаленню інституціонального забезпечення державно-приватного партнерства, які загалом забезпечать більшу зацікавленість бізнесу до співпраці з державою на засадах партнерства.

ВИСНОВКИ

1. За результатами проведеного дослідження встановлено, що політична система – це універсальна керуюча система суспільства, елементи якої пов'язані політичними відносинами і, зрештою, регулює виробництво та розподіл соціальних благ на основі використання великими соціальними спільнотами державної влади.

Водночас, економічна система – це складна, впорядкована система всіх економічних відносин та видів господарської діяльності у державі, що реалізується у формах відповідних виробничих та соціальних відносин та соціальних інститутів, метою якої виступає задоволення потреб суспільства в матеріальних благах та послугах.

2. Встановлено, що політична влада – це розробка та реалізація у життя політичних програм усіма суб'єктами політичної системи, а також різними неформальними групами шляхом використання правових і політичних норм.

Економічна влада – це об'єктивно спричинені матеріальними потребами життя суспільства відносини, в яких власник засобів виробництва підкоряє власним інтересам інтереси інших учасників виробництва, до того ж робить це, враховуючи право власника, що, звісно ж, знаходить і своє правове підкріплення.

Тісна та якісна співпраця політичної політики і економіки є дуже важливим моментом позитивного динамічного руху в умовах пропорційності між впливом політики на ключові економічні процеси, задоволенні інтересів всіх суб'єктів та надання рівноправних умов господарювання.

3. З'ясовано, що під політичним механізмом розуміємо засоби реалізації державної політики, окремих завдань державного управління, сукупність деяких управлінських процедур, прийомів, об'єднаних на основі додержання принципів, з-поміж яких основними, такими, які формують їх характер, є відповідальність, законність, прозорість, відкритість тощо.

Під економічним механізмом державного управління розуміємо сукупність засобів, за допомогою яких держава реалізує ціленаправлений, організуючий, регулюючий та контролюючий вплив на економічні процеси для економічного розвитку через реалізацію потреб суспільного розвитку.

4. Треба сказати, що в умовах демократії та сучасній ринковій економіці держава стала практично основним мозковим центром, завдяки якому регулюється формування ринкового середовища та забезпечується динамізм і рівень економічного зростання.

Так, держава бере на себе основні функції по формуванню інституційного середовища, яке забезпечує єдині правила поведінки учасників економічних, політичних і соціальних стосунків по всій території, і відстежуванню практики застосування таких правил.

Таким чином, сьогоденні закономірності розвитку демократії, ринкового господарства, економічна раціональність і політична розсудливість змушують економічну систему, також як і політичну, відмовлятися від радикальних рішень і досягати компромісних рішень.

5. Встановлено, що в умовах авторитарного режиму ціннісні орієнтири демократії є значною мірою залежними від політичної волі правлячого режиму, який формулює політичну повістку за мінімальної участі громадянського суспільства. Така тенденція створює серйозні перешкоди для демократизації та лібералізації соціально-політичної та економічної сфери, ставить під загрозу економічну безпеку та стабільність всієї держави.

6. Отже, тоталітаризм можливо розглядати і як соціальну систему, і як суспільно-політичний і соціально-економічний лад, і як ідеологію.

Тоталітарними можна вважати режими у нацистській Німеччині, в СРСР (досталінський та сталінський періоди), у Китаї – у період правління Мао Цзедуна, у Камбоджі – у період правління Пол Пота, в Італії – у період правління Муссоліні тощо.

Встановлено, що в умовах тоталітаризму економічна система була повністю підвладна і керована політичною, не маючи ніякої самостійності.

7. Таким чином, механізм взаємодії політичної та економічної влади у системі державного управління включає:

- соціальне партнерство (приватно-державне партнерство у інвестиційно-інноваційній сфері);
- соціальне підприємництво (спеціалізовані підприємства при громадських організаціях, малі інноваційні вузькоспеціалізовані підприємства);
- корпоративна соціальна відповідальність (неформальна соціальна відповідальність, основана на зосередженні ресурсів бізнесу на інфраструктурні і соціальні програми, які організуються владою);
- благодійність (здійснення доброчинності, меценатства, спонсорства);
- лобізм.

8. З'ясовано, що основними формами взаємодії влади та бізнесу визнано: соціальне партнерство, корпоративна соціальна відповідальність, благодійність, соціальне підприємництво, лобізм.

До особливостей сучасної взаємодії держави та бізнесу в Україні належать:

- створення єдиних правил гри для всіх підприємців і їх примусу державою до виконання правил у разі допущених порушень;
- використання неформальних відносин у взаємодії політичної влади та бізнесу;
- стягування добровільних та добровільно-примусових внесків (у натуральній або грошовій формі) для дофінансування території розміщення бізнесу.

Сьогодні в Україні існує проблема зростання рівня взаємодії державної влади та бізнес-структур. Відносини між державою та бізнесом мають формуватися на базі взаємної відповідальності, що здатна забезпечити гармонізацію їх інтересів у напрямку зростання соціальних стандартів, рівня добробуту людей.

9. Загалом, основними проблемами взаємодії політичної та економічної систем в Україні є наступні:

- відсутність ефективного діалогу та двохсторонніх відносин між владою та бізнесом;
- державний сектор економіки перебуває в суперечливому становищі із сучасним рівнем розвитку ринкової економіки в Україні;
- застосування формального державного планування й бюрократичного адміністрування;
- відсутність дієвих та ефективних інструментів забезпечення прогнозованих результатів, системи моніторингів, контролю ефективності за реалізацією та використанням бюджетних ресурсів, що стали надбанням всього суспільства.

З метою усунення всіх недоліків і проблем практичного впровадження взаємодії політичної та економічної систем в Україні потрібно:

- удосконалити і гармонізувати законодавче забезпечення розроблення та реалізації проектів;
- спростити процедури надання державної підтримки виконання проектів державно-приватного партнерства;
- вдосконалити систему управління ризиками;
- здійснювати методичне та консультативне супроводження в рамках реалізації співпраці держави і бізнесу.

Отже, можемо зробити висновок, що ефективний розвиток діалогу бізнесу і влади в Україні у довгостроковій перспективі можливий за умови створення центру державно-приватного партнерства і подальшої розробки законодавчої бази його функціонування на національному і місцевому рівнях. Це дозволить забезпечити якісний і кількісний стрибок у розвитку співпраці держави з бізнесом і вирішити ряд проблем, пов'язаних з фінансуванням стратегічно важливих об'єктів розвитку національної економіки та її регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 368 с.
2. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія. К.: Знання-Прес, 2006. 615 с.
3. Баришніков В.М., Маршавін Ю.М., Туленков М.В., Храмов В.О. Державне управління та державна служба: Навч. посіб. К.: ІПК ДСЗУ, 2008. 324 с.
4. Бержанір А.Л. Становлення взаємодії влади, бізнесу і суспільства в ринковій економіці. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 3. С. 18–21.
5. Бурдяк О.В. Взаємодія політики та економіки України в глобалізованому світі. *Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. 2012. № 8. С. 18–23.
6. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики: наук. розробка / авт. кол.: С. О. Телешун, І. В. Рейтерович, С. В. Ситник та ін. К.: НАДУ, 2013. 44 с.
7. Велков В.М. Взаємодія влади та бізнесу на регіональному рівні: стан та шляхи вдосконалення. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-2/doc/2/08.pdf>
8. Гаєвський Б.А., Ребкало В.А., Туленков М.В. Політичне управління: Навчальний посібник. К.: Вид-во УАДУ, 2007. 160 с.
9. Гальчинський А.С. Основи економічних знань. Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Вища шк., 2006. 543 с.
10. Ганжа О. І. Українське селянство в період становлення тоталітарного режиму (1917–1927). Відп. ред. С. В. Кульчицький. Київ: НАН України. Ін-т історії України, 2000. 208 с.
11. Гладинець Н.І. Особливості механізму державного управління економіки. *Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія “Управління”*. 2013. Випуск 4. С. 247–252/

12. Гладун З. Поняття і зміст державного управління: Адміністративно-правовий аналіз. Львів: Львівський філіал УАДУ, 2006. 20 с.
13. Гурне Б. Державне управління: Пер. з франц. В. Шовкуна. К.: Основи, 2003. 165 с.
14. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навч. посібник. Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. 352 с.
15. Державне управління в Україні: навч. посібн. К.: Юрінком Інтер, 2008. 432 с.
16. Державне управління: Навч. посіб. / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко; За ред. А.Ф. Мельник. К.: Знання–Прес, 2009. 343 с.
17. Державні організації як складова механізму держави: навч. посіб. / за заг. ред. П. І. Надолішнього. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. 228 с.
18. «Інтелектуально вони вищі на порядок». Чим відрізняються авторитарні режими в Китаї та Росії. URL: <https://ru.krymr.com/a/rossiya-kitay-obshestvo-politika-pravyashiy-rezhim/31171658.html>
19. Калиніна А.О. Виникнення тоталітаризму: умови формування та типологія. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 51. С. 264-272
20. Квітка С.А. Вплив глобалізації на взаємодію бізнесу та держави в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2014. №9-10. С. 29–35.
21. Квітка С.А. Взаємовідносини держави та бізнесу: мінливий баланс впливу. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 11-12. С. 22-30
22. Коротич О. Механізми державного управління: проблеми теорії та практичної побудови. *Вісник НАДУ*. 2012. №3. С. 79–84.
23. Кузнецов А.О. Механізм державного управління: етимологія поняття: автореф. дис. ... канд. держ. упр.; ХарPI НАДУ. Х., 2005. 17 с.
24. Кульчицький С. В. Комунізм на Україні: перше десятиріччя (1919–1928). К.: Основи, 1996. 396 с.

25. Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. Вид. 2–ге, доп. та перероб. К.: Атіка, 2008. 576 с.
26. Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління: навч. посібник; за заг. ред. Н.Р. Нижник. К.: УАДУ, 2008. 160 с.
27. Медвідь В.Ю. Інституціоналізм взаємодії влади та бізнесу на регіональному рівні. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2. С. 132–136.
28. Мельник М. Партнерство держави і бізнесу як фактор ділової активності в Україні. *Вісник КНТЕУ*. 2010. № 3. С. 23-40
29. Мочерний С.А. Основи економічної теорії. К.: "Академія", 2008. 346 с.
30. Музиченко А.С. Моделі взаємодії влади та бізнесу в умовах ринкової економіки. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4. С. 24–28.
31. Небава М.І. Політична економія. Навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім „Слово”, 2006. 536 с.
32. Ніпіаліді-Іщик О. Влада і бізнес: ефективні методи регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2014. С. 94-101
33. Оленцевич Н. В. Державно-приватне партнерство у розвинених країнах світу: досвід для України. *Економічний аналіз: зб. наук.праць*. 2016. Том 15. № 1. С. 134-143.
34. Предборський В.Л. Основи економічної теорії. К.: Фелікс, 2006. 488 с.
35. Приходченко Л. Структура механізму державного управління: взаємозв'язок компонентів та фактори впливу на ефективність. *Вісник Національної академії державного управління*. 2013. №11. С. 105–112.
36. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
37. Рябой Ю.О. Тоталітаризм як фактор впливу на сучасну політичну культуру українського суспільства. *Наукові праці. Політологія*. 2012. С. 98-102

38. Сидоренко А. Історичне значення АРМУ за часів НЕПу та українізації. *Сучасне мистецтво*. 2021. Вип. 18. С. 51-68
39. Скрипнюк О. В. Демократія: Україна і світовий вимір (концепції, моделі та суспільна практика). К. Логос, 2006. 368 с.
40. Слюсаренко В.Є. Інституційне забезпечення функціонування механізму реалізації регіональної політики розвитку трьохстороннього партнерства. *Економічний простір*. 2018. № 132. С. 95-106
41. Тараш Л.І., Петрова І.П. Інституціональне забезпечення державно-приватного партнерства в Україні: проблеми та напрями розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 1(43). С. 35-43
42. Уразов А. У. Основи економічної теорії: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 312 с.
43. Федоренко В.Г. Політична економія: Підручник. К.: Алерта, 2008. 487 с.
44. Філіпішина Л.М. Напрями розвитку стратегії взаємодії держави і бізнесу. *Науковий вісник ДГМА*. 2017. С. 199-205
45. Цокур Є. Г. Легітимність політичної влади: джерела, особливості, перспективи: моногр. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. 330 с.
46. Чабанна М. Авторитаризм і тоталітаризм: уявна подібність та сутнісна різниця. *Політичний менеджмент*. 2003. № 2. С. 83-92
47. Ямпонець П. Рівень життя міського населення УСРР на початку НЕПу. *Сіверянський літопис*. 2017. С. 165-171